

The Project Gutenberg eBook of Salliman oikkuja, by Santeri Alkio

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Salliman oikkuja

Author: Santeri Alkio

Release date: December 17, 2015 [EBook #50711]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK SALLIMAN OIKKUJA ***

Produced by Tapio Riikonen

SALLIMAN OIKKUJA

Kirj.

Santeri Alkio

Helsinki, Edistysseurojen Kustannus, 1921.

I.

"Mutta kovinhan nyt onkin kylmä, kun oikein nenänpäätä riitelee ja varpaita tahtoo koperoon vetää... Jalatkin nuljahtelevat tilaltaan tuossa roustikossa. Mikä liekin, kun ei lunta tule enempää, vaikka marraskuu on jo puolivälissä... Kengänpaulakin retajaa irrallaan."

Heistrokin Liisa laski kannettavansa viereensä maantielle ja rupesi sitomaan kenkensä paulaa. Sen tehtyään alkoi taas matkaa jatkaa ja itsekseen pakista:

"Nuo pellavatkin ovat raskaita, vaikka kyllähän siinä painavat ne leivätkin... Hyvä se on se Juntan emäntä, kun aina mulle antaa kehruunsa, vaikka kyllä olis akkoja likempänäkin. Ei kehruulla paljoa kostu, mutta aina vähin ja kun Juholla nyt vain työtä piisaisi talven yli, niin Jumalan avulla taas elettäisiin kesään... Jumalan kiitos, ei meillä vielä kuitenkaan ole niin kovaa kuin Nurkanperässä — millä elänevätkään talvensa yli, kun niitä lapsiakkin on niin paljo. Mutta mitä? Tulipalohan tuolla

ruskottaa meidän mäeltä! Ja meillä ei ole kuin mukulat kotona. Voi herra Jumala!"

Hän kiljahti sydäntä särkevällä epätoivon äänellä ja hyökkäsi juoksemaan. Sydän leiskahteli ensinnä muutaman kerran, niin että luuli rintaluihin koskevan. Veri täytti kaikki suonet pakotukseen, mutta sitten se ikään kuin hiljaksen alkoi puutua, jonka ohessa voima tuntui pakenevan jaloista niin, ettei kyennyt juoksemaan ensinkään, vaan tarvitsi luonnottomasti ponnistaa saadakseen jalkansa pakoitetuksi edes hitaaseen liikkeeseen.

"Varmaan se on kotona ja lapset kun siellä ovat kahden kahdestansa. Herra..."

Liisa-raukka koetti ponnistaa voimiansa ja yhä tähdätä katsettansa paloa kohti, jonka loimotus yhä kasvoi. Jokainen henkäys sai kipeän valitusäänen.

"Oih!"

Siihen hän seisahti. Rintaan pisti niin kovasti että veti käppyrään ruumista. Pistos kuitenkin pian sen verran asettui että taas saattoi lähteä, vaikka vieläkin tuntui. Olisi saattanut kuolla ennenkuin paikalleen jäädä.

Mutta sitten sattui mieleen ajatus, että miksi juuri heidän kohdalle pitäisi tuollainen onnettomuus sattua?

"Oi herra, kun se oliskin muiden tupa, joka palaa!" hän ääneensä huudahti. Olettamisen mahdollisuus sai rinnassa sen verran jalansijaa, että viimeuksena lensi läpi koko ruumiin rauhoittava tunne ja hän pidättyi katselemaan.

"Sivulta se on näkyvinään, eikä aivan meidän tuvan kohdalta."

Toivo elähtyi rinnassa yhä ja jalkoihin palasi uusia voimia.

Alkoi jo kylästä huutoja ja hälinää korviin kuulua, mutta sanoja ei eroittanut vielä. Hermoissa vaikutti taas niin kummallinen voipumus, kun pelon- ja toivontunne sydämessä vaihteli. Koetti kuuloansa teroittaa. Mitä ne huutavat? Saako kuulla hirveän musertavan totuuden, että oma tupa on tulella, vaiko pelastavan ilosanoman, että se olisi jonkun muun?

Rakennus-ryhmä sattui eteen, niin ettei itse tulipalo voinut nyt näkyä, ainoastaan kammottava punainen hohde taivaalla.

Kun olisikin huutoja eroittanut selvään .. olisi saanut tietää, ettei se oma koti ole, niin siihen olisi istunut tien viereen lepäämään.

Jalat eivät roustikossa enään arastaneet, vaikka niiden kohtalo kylätiellä oli vielä, jos mahdollista, kovempi. Hiki juoksi pitkin ruumista ja tippui nenänpäästäkin loppumattomana norona.

"Herra Jumala, nyt en enää jaksa", hän huokasi ja seisahtui. Ja kun kerran seisahtui, niin omituinen painava puuttumus taas laskeusi jalkajäseniin. Ei luullut edemmäksi jaksavansa.

Tiellä hän seisoi tietämättä mitä piti tehdä. Kylästä kuului rattaiden pärinää ja epäselviä huutoja.

"Heistro..." Se kuului selvästi. Varmaankin joku kysyi tulipalopaikkaa, johon tuo vastaus huudettiin.

"Oo-o-i!"

Liisan huuto oli epätoivon parahdus. Samassa jonkullainen hermottomuus kohtasi ja hän valahti tielle. Roustikko koski polviin ja kyynärpäihin. Kipua ei nyt joutanut huomaamaan ... sydän oli toisaalla ja tuntokin siellä.

"Voi lapsiani!"

Todellisuuden tieto sai hänet voimiansa ponnistamaan. Kylänraitilla hän jo juoksi, nelisti ja ähki niin, että matkan päähän kuului. Saavutti siinä Pekkolanisen, joka hitaasti astuskeli myös palopaikkaa kohti. Ei joutanut Liisa mitään puhumaan kun sivuutti.

"Sinullapa kiirettä on", virkkoi Pekkolaninen hymähtäen ja välinpitämättömästi.

"Entä jos ... omanne palais teidänkin, niin..." Liisa yhä vain riensi eteenpäin.

"Noo, paloipa tuollainen Nurkanperä kenelt' tahansa, ei se niin suuri vahinko ole."

"Nurkanperä? Meidän tupahan siellä palaa?" Liisa seisahti.

"Te-eidän", veti Pekkolaisten pitkästi. "Nurkanperän Matin mökki se on! Korkeintaan kymmenen markan arvosta olis polttopuita tullut siitä mökistä, ei mitään muuta."

"Todellako?" Liisa kiljasi jo ennenkuin Pekkolaisten ehti lopettaakaan. Hän oli seisahtunut autuaallista toivoa tuntien ja Pekkolaisten, jota hän itsekin sata kertaa oli suurimmaksi köyhäin nylkyriksi noitonut, oli hänen mielestään kuin Jumalan enkeli.

"Katso itse ... voot!"

Pekkolaisten oli astunut pari askelta Liisan ohitse ja osoitti kädellään palopaikkaa, joka siinä huoneitten välistä näkyi.

"Teidän tupa näkyy tuossa valkean valossa ihan selvästi, ettei sillä ole pennin hätää. Nurkanperän räjä siinä palaa", toimitti Pekkolaisten.

Liisa sai heti selville, että niin oli asia. Hän näki oman kotinsa seisovan ihan eheänä ja ikäänkuin lämmittelevän mäenrinteessä Nurkanperän kustannuksella. Akka istahti siihen tienviereen ja sydämeen pakkautunut tuska vuosi pois kuin perattua kanavaa myöten ja sen ohella sieltä lähti paksuna, voimallisena virtana mahtava kiitollisuuden tunne, joka suussa ja kielellä muodostui sanoiksi:

"Jeesukselle kiitos olkoon!"

* * * * *

Pienenlainen oli tupa, joka paloi. Paljon oli väkeä paikalla, enimmäkseen hovin vuoksi, sillä eihän sitä viitsinyt sammutustoimiin ruveta moni, koska vahinko oli niin pieni, — vanha, ränstynyt, läjään jo muutenkin menevä hökkeli! Tupakkaa oli siinä miesten mukava polttaa ja lämmitellä, seisoa parahiksi kaukana, ettei polttanut, eikä kylmäksikään käynyt. Ja akkain ja tyttöjen oli paljon mukavampi joutilaina likimaissa seisoa ja siunaillen päivitellä, kuinka se on surkeata kun koti palaa, vaikkapa huonoinenkin. Ja ne, jotka paloruiskun kanssa työskentelivät, näkyivät sitä enemmän huviksensa tekevän kuin tarkoituksella saada tulenvoima hillityksi. Kun ruiskusta vesi loppui, niin komensivat noituen joutilaita veden hakuun ja saivat siten aikaan, että ainakin näennäinen sammutustoimi oli aina vireillä. Muutamilla naapurimökkien miehillä oli nähtävästi tositarjoitus saada jotain pelastetuksi, sillä nokisina ja märkinä koettivat he purkaa palavaa rakennusta.

Katsojain joukossa oli yleisenä mielipiteenä, että vahinko tulee varsin vähäinen.

Pekkolaisten seisoi eräässä ryhmässä kädet selän takana ja suussansa mälliä mämmelsi toisesta poskesta toiseen. Muuan nuori mies tuli siihen, asettui seisomaan Pekkolaisten viereen, iski piippuun ja rykäsi.

"Ei tuossa suuri vahinko tullut", sanoi ja antoi suunsa muodostua ymmärtäväiseen, vähän ylimieliseen hymyyn ja katsahti Pekkolaisten. Tämä ei ollut huomaavinansa nuoren miehen puhetta, katseli vain suu hymyssä tuleen, ikäänkuin osoitaaksensa, että hän sen seikan tietää juuri paikalleen, mutta ei viitsi semmoisille miehille juttelemaankaan ruveta.

"Korkeintaan 40 markan vahinko tuvassa ja irtainta ei lie ollut paljoa", lausui joku, jolla vakavuudesta päättäen näytti olevan tarkoituksena lausua tasapuolinen arvostelu.

"Kukahen lempo olisi tuosta rähjästä 40 maksanut!" ärjäsi Pekkolaisten kiukkuisesti, ikään kuin häneltä olisi summaa vaadittu, ja katseli voimallisesti ympärilleen. Luultavasti hän otaksui, että useimmat muuttivat mielipidettään siinä asiassa jo tuon ärjäsemisen vaikutuksesta, sillä kiivaus katosi hänen kasvoiltaan ja tavallisuutensa mukaan toisella suupielellään hymyillen, alkoi hän kertoa:

"Äsken kun tänne kävelin, Heistrokin Liisa kauheasti ähkyen ja puhkuen laukkasi kylästä päin, ettei eteensä nähnyt. Hän luuli että heidän tupansa palaa. Ämmällä oli sille hätä. Mutta kun sanoin, että Nurkanperän tupa se on, joka palaa, niin siihen läsähti tielle Jumalaa kiittelemään, ettei se nyt heidän ollutkaan! Siinä minä jo sanoin että korkeintaan kymmenen markan polttopuut ... ettei sen sammuttamiseen mitään niin ankaraa rottomia ole. Eikä akalla enää ollut kiirettä, kun kuuli ja näki ettei oma mökki palanut. Tuskin olis huolinut vaikka kaikki muut mökit olisivat palaneet, hä häh."

Pekkolaisten katseli suoraan tuleen.

"Pian tuon vertanen on vaikka omalta kylällä koottu", hän vielä jatkoi ja rykäsi päälle.

"Joo", sanoi äskeinen nuori mies, "pian se on ollut tuommainen koija."

"Mutta väärin te puhutte miehet", rupesi joku vastustelemaan, "ei sitä tule tupaa kymmenellä markalla huonoakaan. Ei se ole muuta kun turhan päiväistä komeilemista tuollainen puhe!"

"Voi velikulta, mitähän sinäkin", rupesi Pekkolaisten vastustajaa kukistamaan.

"Ymmärrän ainakin yhtä paljon kuin tekin."

"Mitä sinä...!"

"Kyllähän se niin on", sanoi eräs isäntä, aikoen mennä asiassa keskitietä, "ettei tupaa saa sillä hinnalla, mutta pian se olis ollut Matin korjattava tuo, ei olisi enää pitkältä koossa pysynyt."

"Eei", yhtyi Pekkolaisten: "läjään olis mennyt tuota päätä kuin tyhjä säkki ja vielä mahdollisesti tappanut kakarajoukon sisälle."

Se oli niin hauska sanottu, että sitä täytyi purskahtaa koko joukon nauramaan.

"Mutta se siinä nyt on paha", puhui äskeinen isäntä, "mihin Matti-parka saa talvikortteerin joukkoineen".

Joku myönsi sen olevan tosin ikävän seikan; mutta hyvin suuri osa jatkoi kaakotusta ja ilvettä.

"Olisi joutanut noista pulmusista, joita tuolla äitinsä ympärillä häärii kuin varpusia ohraläjällä, muutama vähetä mökin kanssa", nauroi muuan.

Pekkolaistenkin, joka sivumennen sanoen, oli itse lapsiton, siitä taas yltyi hartaasti nauramaan. Mutta kaikilla ei nauru enää ollut yhtä raikas, sillä useat rupesivat nolostuneilta näyttämään.

Erään vanhan vaimon tunteet loukkautuivat joukon huvituksesta. Hän virkkoi:

"Toisen vahingosta älä riemuitse, sillä onni sinunkin kanssasi leikitsee."

Isku tuli parhaasen iloon. Se varmaankin kosketti tunteita useankin rinnassa ja erittäinkin Pekkolaisten, joka nähtävästi sävähtäen kääntyi vanhan Marketan puoleen ja koetti jatkaa kaakotustaan näyttääksensä etteivät pienet asiat häneen koske. Mutta muutkin näkivät, että koski. Nuoret miehet eivät niinkään arkoja olleet itsestään ja pilkan laskeminen Marketasta alkoi heiltä käydä sujuvasti. Marketa pakeni pois, ainoastaan tarpeen mukaan ja terävästi kieltänsä piesten. —

* * * * *

Palosta pelastetun rääsyläjän vieressä istui Nurkanperän Sanna vaikerehtaen. Puolivuotiasta tyttöä piti hän rääsihiin käärittynä sylissä ja koetti imettää. Helmaan nojasi itkien ja viluansa valitellen kolmivuotias Tappu, lakittoniin päin.

"Voi, voi, voi", valitti viisivuotias Liinu piehtaroiden äidin vieressä.

"Lapsi-raukat, älkää te edes niin kovin itkekö ... minä oikein kuolen!" huudahti äiti, ratketen tuskallisesti vaikertamaan.

Ympärillä seisoi joukko akkoja, osa itkien ja osa valittavilla puheillaan osanottavaisuuttansa ilmaisten.

"Monella tavalla se hyvä Jumala vetää puoleensa meitä kurjia syntis-raukkoja", huokasi siinä Korvisen emäntä ja pyyhki esiliinan nurkalla silmäkuoppiaan.

"Niin", liitti siihen eräs naapurimökin vaimo. "Älä nyt Sanna-parka anna murheen taakan niin raskaasti painaa mieltäsi. Pitää aina ajatella, että jota Jumala rakastaa, sitä hän myös rankaisee."

Lapsi itki sylissä ja Sanna koetti sitä tyystyttää. Kyllä hän uskoi, että asia niin oli kuin akka sanoi, että jota Jumala rakastaa, sitä hän myös rankaisee. Mutta nyt tuntui se niin kovalta, niin raskaalta, että luonto tahtoi kapinaan nousta.

"Hoh ... Herra armahda, kuinka minulla oli hätää! ei yksikään us-ko!" Heistrokin Liisa hokkasi, viimeisen sanan lopputavun kiljahtaen itkuun pillahdamalla. Hän nimittäin oli jo äsken kertonut, miten hän luuli kylästä tullessaan oman tupansa palavan.

"Kyllähän sen arvaakin, kun jokainen menee omaan poveensa", sanoi joku.

"Ei yksikään sitä arvaa, joka ei ole koettanut omalla kohdallaan, niinkuin minä", itki Heistrokin Liisa.

"Niin no, mutta et sinäkään sitä nyt niin kovin ole koettanut, eihän sulta mitään ole palanut. Sanna yksin tässä joukossa sen kokenut on ja tietää", selitti äskeinen vaimo. Heistrokin Liisa oikein kiukustui.

"Tiedän minä sen asian paremmin kuin sinä!" hän huusi vimmatusti. Mutta samassa alkoi lapsi taas Sannan sylissä kipeästi itkeä ja muut käänsivät huomionsa sinne päin.

"Soo lastani, so ... soo... Voi rakas taivaallinen Isä! Mitä minä olen tehnyt niin paljon kauheampaa syntiä, kuin muut, ettäs näin rankaiset? mitä, mitähän?" Ja hän itki niin katkerasti.

"Kun meitä yksin näin kuritetaan. Te saatte kaikin mennä lämpöiseen kotiinne ja panna omaan sänkyynne makaamaan, mutta me..."

"Kyllähän sitä muitakin rangaistaan, yhtä yhdellä ja toista toisella kertaa, ei se kaikille yht'aikaa tapahdu", sanoi joku.

"Niinhän se on", alkoi sanoa Helpon Tiina, "mutta siihenkös se katsoo ihmis-sydän. Oli se kuka hyvänsä, niin nurkumaan sitä tulee, kun vahinko omalle kohdalle sattuu. Ei ole yksi parempi kuin toinenkaan."

"Jopahan", myönsivät muutamat, mutta Heistrokin Liisa muistutti:

"Kyllähän, mutta ei saisi toivottaa onnettomuutta muille silloin kun itselle on juuri tapahtunut. Silloinhan ei kukaan kykenisi toisiaan auttamaan."

"Enhän minä ole kellekään tällaista onnettomuutta toivottanut?" kysyi Nurkanporän Sanna.

"Et olekaan juuri... Mutta sanoit sinä sitä, että kun sinulta vain yksin paloi."

"Älä nyt hyvä ihminen niin kovin mun sanojani seulo. Ei sitä niin huomaa mitä sanoo, kun on tuskassa. Lapsi-raukkani." Sanna huiskutti Miinaa käsivarrellaan ja koetti korjata paremmin Tupun päähän huiviriekaletta, joka siinä kihnatessa oli luisunut.

"Tuppu-parkani."

Huolien aalto ryntäsi taas päälle raskaana, kun tunsi että Tupun oli niin kova vilu, pää oikein tutisi. Miina kitisi yhä, tietysti vilun vaikutuksesta hänkin.

"Voi hyvä armias Isä! ... tuokin raukka nyt tässä vilustuu ja tulee pahemmin kipeäksi kuin on ollutkaan. Vaikka kuollahan tässä täytyykin meidän kaikkien ... ihan jok'ainoan, kun ei ole enää sitä huonoistakaan kattoa, jonka alle päänsä kallistaisi." Hän painoi Tuppua helmaansa ja itki.

"Menisit nyt lastesi kanssa jonnekin pyytämään yösijaa, viluhan niiden tulee, eikä tässä enää pitkälle käy oleminen", sanoi joku toisesta kylästä oleva vaimo.

"Kuka antanee yösijaakaan tällaiselle joukolle?"

"Herran tähden, mitä sinä puhut", huudahti sama emäntä, "eiväthän ihmiset nyt niin armottomia olle missään mailmassa! Vaikka meille tulisitte, jos ette likempää sijaa saa."

Puhe loppui siihen muutamaksi hetkeksi, sillä likellä asuvat eivät mielellään ruvenneet puhumaan asiasta. Useimmat tunsivat, että jos jotain sanoisi, niin olisi välttämätöntä kutsua kotiinsa, ja siihen ei ollut halua.

"Heistrokin Liisaa, kuinka pyyhkäsi pois, kun ruvettiin puhumaan yösijan annosta", ihmetteli Korvisen emäntä. "Hyvät ihmiset, kuinka on tyly, vaikka juur'ikään kertoi, kuinka hänellä oli hätää, kun luuli oman tupansa palavan. Voi sitä ihmisluontoa. Olis nyt luullut kaksinkäsin vetävän naapuriansa kotiinsa, kun tällainen onnettomuus tapahtui."

"Sanoa Heistrokin Liisaa! Tuskissa ne ystävät koetellaan", säesti Helpon Tiina.

"Tule meille Sanna lastesi kansia", jatkoi hän. "On siellä ainakin lämmintä tulevaksi yöksi, vaikka ei muuta olisikaan. Mutta sitä lintu linnulle, jota linnulla itselläkin."

"Kiitoksia Tiina."

Sanna katseli tuleen, joka vielä jokseenkin voimallisesti paloi, sillä huone oli juuri läjään räsähtänyt. Tunsi jonkullaisia kiitollisuuden tunteita niitä kohtaan, jotka siinä vielä sammutuspuuhissa hyörivät, vaikka kaikki pelastamisen toivo oli jo aikaa ohi mennyt.

"Siinä se oli koti", sanoi Sanna ajatuksissaan.

Yksi toisensa perään lähtivät akat pois — kotiinsa.

"Eikö niitä leipiä saatu pois yhtään, Liinu?" kysyi Sanna tytöltään.

"En minä ole ainakaan nähnyt."

"Ei kattoo pään päällä ... ei ainoatakaan leipää!..."

Siinä yksinään istui kivellä, kyynärpää polven ja poski käden nojassa, Nurkanperän Matti, ja tuijotti tuleen, jonka ympärillä vielä viimeiset sammuttajat häärivät ja koettivat sitä, nyt äkillisen innon valtaamina kokonaan masentaa, ettei muka enää ryhtyisi hävittämään niitä muutamia, jo osiksi hiiltyneitä hirrenpätkiä, joita oli revitty irti seinistä, ennenkuin kokonaan paloivat.

Tuota puuhaa Matti koneellisesti katseli, vaikka ei hän sitä ajatellut. Miehen sydämellä oli raskas taakka. Puutetta oli heillä ollut ennenkin, mutta sitä olivat he kaikin jo tottuneet sietämään ... se oli tullut jokapäiväiseksi elämäksi. Vaan kuitenkin oli ollut aina lämmintä ja kotoista tuossa vanhassa mökissä.

Mutta nyt?

Tuossahan hän ne näki, kaikki neljä lastansa itkevän ja juoksentelevan, mihin milloinkin, ikään kuin kodittomat lampaat — viides äidin sylissä — ja ne olivat hänen. Ei kukaan muu ihminen mailmassa ollut velvollinen niistä huolta pitämään. Hän yksin oli heidän elättämisestään edesvastuussa yhteiskunnalle ja kasvatuksesta Jumalalle.

Nyt koti oli tuossa, ahnaiden liekkien uhrina, savuna ilmaan mennyt, osa hiilinä ja tuhkana jäi siihen vielä jälkeenpäinkin katkeraksi muistoksi tästä hirmuisesta yöstä.

Ei ollut leivänpalaa, ei edes kuivettunutta silakan päätä omasta varasta, jolla tyydyttää omaa ja lasten nälkäisiä vatsoja aamulla. Niin aamulla! Missä sitä aamua nyt sitten vastaan otetaan? Tässäkö entisen kodin raunioilla kylmässä pakkasessa ... kuolla siinä kaikin ja kadota kodin kanssa yht'aikaa?

Eihän siitä elämisestä enää puhuttakaan. Työtä ei saa kuin silloin tällöin. Mökin hintaa ei ikänä enää saa kokoon. Entinenkin oli häärahoilla ostettu! Ei kukaan ainakaan ota huoneeseensa tällaista joukkoa pitemmäksi aikaa. Mahdollisesti vuorokaudeksi tahi pariksi riittää ihmisten armo ja sillä tavoin saa kulkea vuorokausi ja talo, koskaan lakkaamatta kuin Jerusalemin suutari, siksi kuin väsy ... ja kuolee nälkään. Raskas huokaus nousi ahdistetusta rinnasta. Hän oikasi lyhyttä vartaloansa ja katseensa kiintyi Aukusti-nimiseen seitsenvuotiseen poikaan, joka oli ottanut vapaaksi heitetyn ruiskun suihkupillin käsiinsä koettaaksensa, muka hänkin, vettä tuleen ohjata. Huviksensa lapsi tahtoi koetella, kuten ehkä useat muutkin tässä... Ei sieltä tullut vettä, kun ei kukaan painellut.

"Sinä siinä!"

Muuan nuorekas mies tempasi äkäsisesti pillin pojan kädestä ja tyrkkäsi ynseästi. Samassa muutamat alkoivat painella. Pillin pitelijä käänsi vesisuihkun Aukustin niskaan. Surkeasti poika kiljahti, horjahti ja satutti kätensä palavaan tuhkaan samalla kun kylmä vesi ilkeästi niskasta valui pitkin ruumista.

"Hä-hä-hä-hääh!..." nauroivat painajat ja suihkunohjaaja.

Julmasti kiroten ryntäsi Nurkanperän Matti hätyyttäjän kimppuun ja pukkasi hänet suullensa maahan. Suihkupilli joutui kahakassa pitelijänsä kädestä omiin hoteisiinsa ja sattui laskemaan hyvän kulauksen samaisen nuoren miehen naamaan, saattaen tämän samalla toisten huviksi kovasti äkältelemään.

"... ei saata antaa edes lasten olla rauhassa ... oikein täytyy ylenmäärin suuttua", puhui Matti syvällä äänellä. Mutta samassa, kun oli miehen kumoon survaissut, hän ikään kuin hämmästyti tekoansa ja alkoi vetäytyä pois päin.

Poika tuli isänsä luo itkien:

"Kättäni polttaa, isä, ja minä olen niin märkänä..."

"Suus kiinni! Jaska on rikas ja röyhkiä... Mutta ei sitä köyhääkään sentään tappaa saa", Matti alkoi pauhata. Kiukku ei tahtonut lähteä luonnosta ... ei saanut itseänsä hillityksi, vaikka tahtoi.

Jaska oli hirmuinen, kun ylös nousi ... hän haukkui ja kirosi.

Ihmiset kuuntelivat pystyssä korvin. Kumpaisenkin riitapuolen asiaa ruvettiin puolustelemaan. Mattia se kovasti masensi, kun vielä muutkin rupesivat tuon konnan työtä puolustamaan ... eivät edes häpeä.

Jaska pakkasi Matin kimppuun. Mutta Matti ei ollut tappelumiehiä ... pakeni pois päin ja toivoi saavansa rauhassa olla ja katui jo äskeistäkin menettelyänsä. Kun poika valitti kättänsä polttavan, niin Matti vei vesiastian luo ja käski sinne pistää.

"Polttaako vielä?" kyseli isä.

"Ei se enää niin..."

Jaska pauhasi:

"... kehtaa, sen kuvainen, kimppuun ruveta käymään, kun ihmiset sammuttamaan ovat tulleet, muutama kerjäläinen, mutta odota!"

"Ei se sinulta vahinko ollut, varsin sinä sen pojan päälle vettä panit", uskalsi joku huomauttaa. Mutta häntä rupesivat useat muutkin vastustamaan, ei ainoastaan asianomainen; vahingossa väittivät tapahtuneen.

"Ja jos ei niin vahingossakaan, vieläpä kun juttukin! Kerranko sitä tehdään sellaista leikkiä."

Matti kuuli kaikki ja tunki yhä katkerammaksi kohtalonsa.

"Polttaako vielä?" hän pojalta kysyi.

"Se taas poltaa", uikutti poika ja pani käden uudestaan veteen.

Vähitellen ihmiset siirtyivät palopaikalta lämpöisiin koteihinsa rauhallisin tuntein. Muutamia joutilaampia enää siinä hehkuvan hiilustan ympärillä hääräili. Sanna, Miinaa kannellen, liikkui sinne tänne, nähtävästi ilman mitään tarkoitusta. Liikkui vain ja unohti että yö oli tulossa eikä yösiajaksi ollut. Lapset toisinaan siitä huomauttivat, kysellen mihin mentäisiin. Mutta ei äiti siihen vastannut. Eihän tästä mihinkään sopinut liikkua ennenkuin tuli sammuu. Se oli jonkullaisena vaistomaisena tietoisuutena.

Matin kanssa eivät he olleet koko iltana saattaneet puhua juuri mitään. Kun sitä koetti tuntui siltä, kuin suru olisi raskaammin painanut kuullessa kumppaninsa valituksia. Lohdutusta eivät he uskaltaneet toisiltaan toivoakaan.

Mutta välttämättömyys sai vihdoinkin Matin asioita käytännöllisemmältäkin kaunalla ajattelemaan. Astuen vaimonsa luo hän sanoi:

"Minnekähän me tästä nyt?" Ei tullut kysymystään pitemmälle jatkaneeksi.

"Voi hyvä Jumala!"

Vaimo alkoi itkeä.

Lapset häärasivät hiilustan ympärillä lämmintänsä etsien.

Matti tunki että häneltäkin pyrki itku, mutta koetti rohkaista itseänsä.

"Tuota ... ei se nyt itkulla mahtane paremmaksi tulla ... jonnekin täytyy mennä suojaan pyytämään." Matin ääni tahtoi sortua.

Sanna katseli ympärillensä ja huomasi nyt vasta ettei montaa ihmistä enää näkynytäkään. Ei ketään naapureita, ei valkeatakaan heidän tuvistaan. Heistrokissakin jo maattiin.

"Ei Heistrokin Liisa edes heille käskenyt yöksi, vaikka on niin iso tupa ja vähä väkeä", virkkoi Sanna.

"Tietäähän sen, että vastahakoisia ne ovat vastaan ottamaan ... eihän ne mielellään. Mutta tähänkö sitä nyt sitten pitää kylmettyä ja kuolla?"

"Kuolema, kuolema tässä tulee ihan paikalla, ei näin kurjia ole mailmassa muita!" valitti Sanna.

"Mutta eihän nyt niin armottomia olle ihmiset, etteivät huoneen lämmintä anna, jos pyytämään menette, kun on tällainen vahinko tullut", arveli muuan poikanen, joka seiseli siinä.

Se tuotti jotain rohkeutta ja lohdutusta Matin rintaan. Tekee hyvää vähäinkin hyväntahtoisuuden osoitus, kun on oikein sen tarpeessa.

"Kai ne nyt sentään, vaikka vastahakoisestikin antavat, kun pyytämään menee. Enköhän mene Heistrokkiin?" kysyi Matti vaimoltansa.

"Meidän on vilu, saako mennä Heistrokkiin äiti?" tuli Liinu sanomaan ja Aukusti perässä.

"Täytyyhän sitä jonnekin ... koettaisit sinne Heistrokkiin. Helpon Tiina kyllä käski heille, mutta hänelläkin on niin pieni tupa eikä ole tottunut lasten kitinää yöllisellä ajalla kuulemaan ja sinne on niin pitkä."

Matti lähti. Päässä risteili monellaisia synkeitä ajatuksia ja sydän tuntui raskaalta. Ei ollut miehellä ennenkään suuria ollut maallista varallisuutta, olihan sen verran, että oli joukkoineen päässyt päivästä toiseen kituuttamaan. Mutta tupa-rähjä oli ollut edes koti. Nyt ei ole kotiakaan ja, Jumala ties' koska enää sellaisen saa.

"Nuo kelvottomat rääsyt ja lapsiliuta ovat nyt ainoa omaisuus!"

"Toisten mökkiläisten perheet saavat rauhallisesti nyt nukkua kodeissaan ja minun yksin... Miksi ankara sallimus antoi mökin palaa minulta, juuri minulta, kaikkein köyhimmältä?"

Ja Matin luonto tahtoi nousta kapinaan sallimuksen oikkuja vastaan.

Hänen korvaansa oli kuulunut, kun joku äsken kertoi, että Pekkolaisten oli tätä vahinkoa arvostellut kymmenen markan arvoiseksi.

"Kymmenen markan!"

Olisi tuossa ollut Pekkolaisten, niin kimppuun olisi käynyt, mokoman tunnottoman.

Jo kopisti hän Heistrokin ovella ja lujasti kopistikin. Kovin kiukutti vielä, kun Pekkolaista ajatteli.

Heistrokin tuvasta ei kuulunut mitään vastausta. Matti siirtyi ikkunan alle ja koputti lasiin.

"Yösijaa minun olis pitänyt joukolleni pyytää, kun..."

Hän kuunteli. Ei hiiskaustakaan kuulunut. Vielä pari kertaa hän sormenpäillä koetti ikkunaan.

"Voi hävyttömiä!" hän ääneensä virkkoi, niin että sisään varmaankin kuului. "Kyllähän tuon nyt jo kuulevat, mutta ei ole vain yhtään halua auttaa kerjäläisiä, rikkaita kun ovat nyt meidän rinnalla."

Kohta avasi mökkinsä oven Helpon Tiina, kun koputuksen kuuli. Siunasi hartaasti, kun Sanna kertoi, ettei Heistrokin Liisa ollut yösijaa antanut.

"Voi sentään", hän sanoi, "entä ei yhtään sitä mennä omaan poveensa ... ei yhtään."

"Ei ne ajattele sitä", sanoi Sanna. "Minä sanoin Matille, että mennään Tiinan luo, kyllä se antaa."

"No Jumala armahda, mihinkä sitä mennään, jos ei ihmisiin. Haetaan navetasta olkia pahnaksi tuohon lattiaan, että saatte koettaa levolle panna."

II.

Uni ei tänä yönä vaivannut Mattia eikä Sannaa. Lapset nukkuivat jokseenkin hyvin muut, paitsi Miina, joka lähes yhteen jaksoon äänteli.

"Kovinpa se lapsikin nyt on levoton", virkkoi Matti yöllä, "saaneeko Tiinakaan unenrauhaa".

Tiina käänsi kylkeä sängyssä ja ähkäsi. Se koski Sannan tunteisiin, sillä hän ymmärsi sen merkityksen kyllä. Eihän Tiina ollut lapsen itkuun tottunut, yksinäinen leski-ihminen, eikä koskaan ollut lapsia ollut.

Tuntui niin pahalta Sannasta, kun tiesi hyväntekijäänsä rasiuttavan.

"Mitäs tähän nyt tehdään", hän vähän ajan kuluttua huokasi. "Kun aamu edes joutuisi ja lopettaisi tämän yön."

Tiinakin taas kääntyi vuoteellaan. Matti huokasi raskaasti, käänsi itseänsä hänkin. Oljet ratisivat alla ja synnyttivät ääntä. Pelotti että sekin häiritsisi Tiinaa.

Ehtoolla, kun Tiina niin ystävällisesti vastaan otti, oli Matin mieleen johtunut, että tässä hän sitä nyt saadaankin sijaa toistaiseksi. Se oli mieleen hiukan rauhoittavasti vaikuttanut. Nyt sekin toivelma haihtui. Ehkä jo huomenna saa uutta kortteeria lähteä hakemaan ja sitten yhä edelleen, joka päivä...

Ylös hän kömpi hiljaa, sillä sydämen levottomuus alkoi taas kasvaa sietämättömäksi. Ei ollut itseänsä

edes riisunut, siispä ei ollut pukemisenkaan vaivaa.

Tiinan vanha kello seinällä klimputti juuri kolme. Tulitikulla raapasi Matti valkeata, etsiäkseen Tiinan kirvestä.

"Mitä sinä nyt?" kysyi Sanna.

"Kirvestä vain etsin. Olisin jotain polttoainetta mennyt aamuksi noutamaan, kun ei tässä untakaan saa ja on niin rauhaton mieli."

Vaimo ei enää puhunut mitään. Hän ei tahtonut häiritä, kun Miina oli vähäksi aikaa saanut lepoa. Matti löysi kirveen, otti oven haasta ja meni ulos. Sanna nousi, Miina sylissä, ovea hakaan panemaan.

Tiina äännähti, kun kuuli Sannan ovea hakaavan. Hänkin aikoi sitä varten nousta.

"Kyllähän niitä puita olis ollut, ettei sitä varten olisi tarvinnut yösydännä mennä", sanoi Tiina lauhkeasti. Mutta Sannan mielestä oli siinä kuitenkin jotain tyytymättömyyden vivahdusta.

"Hän sanoi, että kun ei untakaan saa, niin menehän sinne edes kävelemään aikansa kuluksi", koetti Sanna puolustaa.

"Jopahan... Kyllä se surkea tapaus oli teille."

"Oli se."

Sannan teki jo mieli nousta, mutta ei uskaltanut, kun Tiinakin vielä tuntui niin unelias olevan.

Tuppu ja Liinukin toisinaan unissaan itkivät, kun kaikellaiset möröt ja painajaiset unta häiritsivät. Äidin täytyi aina mennä korvaan kuiskuttamaan ja tajulle saattamaan. Kun lapset huomasivat että äiti oli lähellä, että oli lämmintä ja muuten hyvä olla, niin nukkuivat pian, kun äiti vakuutti, ettei enää näe pahaa unta. Aukustikin toisinaan uikerehti kätensä kanssa, vaikka sitä oli ehtoolln rasvalla voideltu.

Miinaa ei äiti uskaltanut ollenkaan käsittää pois panna. Pelotti että pahemmin sitten ehtii huutamaan, ennenkuin tyystytetyksi saa ja yhä enemmän tulee Tiinaa vaivatuksi.

Rahia vasten Sanna nojasi pahnolla istuen, eikä paljon henkeänsäkään raatsinut vetää silloin kun Miina hortoili. Aina kun lapsi sylissä kirahti, värähti sydän ja huomio Tiinan puoleen kääntyi, josko olisi jotain tyytymätöntä ähkinää sieltä kuulunut.

Silmät olivat Sannalla olleet kauan kipeät. Ylellinen itku oli ne taas tehnyt ikään kuin loppumattomiksi vesilähteiksi. Vaikka itkua ei enää yhteen jaksoon piisannutkaan, niin silmistä silti vuosi suolaista vettä pitkin poskia ja kun niitä karhealla paidan hihalla usein pyyhki, rupesi lopulta polttamaan silmälautoja kovin. Hyvin hän itsessään tunsu, että kun olisi kotona ollut, niin ylös olisi heti noussut ja valkeata takkaan tehnyt, ehkä sitten olisi silmiäkin karvastelemasta laannut.

Jos vielä tulevat kipeiksi silmätkin ja rupeavat oikein pakottamaan, niin sitten on ainakin hukka käsissä.

Tämä vasta masensi ja silmistä tulevat vedet kuumensi, sillä ne rupesivat olemaan kyyneliä. Sydäntä alkoi kovemmin ahdistaa. Onnettomuuden ja vielä suuremman kurjuuden mahdollisuuksia oli niin monta, eikä yhtään joka vähänkin olisi helpottanut tuskaa ja pientäkään toivoa herättänyt.

Vihdoin rupesi tekemään mieli nousta ja tehdä tulta takkaan. Hän oli jo monesti ennenkin kokenut, kuinka juuri mustan yön hiljaisuudessa huolet hirveämmin painavat, ja miten aamulla tulen takkaan teko ja toimiin ryhtyminen niitä karkottavat ja olon helpommaksi tekevät. Sitä hän ajatteli ja yhä levottomammin odotti aamua. Kello löi 4.

Tiina oli ollut hetkisen unessa, mutta kuuli kuitenkin.

"Neljäkö se löi?" hän Sannalta kysyi, kun ei itse ollut oikein varma.

"Neljä. Monenko aikaan Tiina tavallisesti nousee?"

"Kuinka sattuu, väliin makaan kello kuuteen ja nousen toisinaan viidenkin aikana", puhui Tiina unisella äänellä.

"Mitähän teidän on lukuakaan aikaisesta noususta, kun on yksinäinen ihminen ja muutenkin."

Tiina oli vähän aikaa vastaamatta. Sitten hän kysyi:

"Haluttaisiko Sannan jo nousta?"

"Niin, ei minusta väliä. Ette tekään saa sitten nukuttua ollenkaan, häiriinnytte vielä pahemmin. Meistä on teillä niin paljon vaivaa."

"Nouse vain ja tee tuli takkaan, taitaa sulle kovin tukalaksi käydä yö. Kyllähän minä tämän yhden yön aina jaksan. Puuvärkkiä on loukossa ja tuohta muurin otsikolla, tulitikkulaatikko on siinä pöydällä... Minä vielä vähän aikaa makaan, jos sattuu unta silmiin."

"Jollei teidän mielenne siitä vain pahastu, niin kyllä minä... Tuntuu niin tukalalta tämä yö, kun ei unta saa ollenkaan ja kamaloita ajatuksia vain päässä liikkuu, kaikellaisia..."

Sanna koetti laskea Miinan oljille. Nousi ja teki tulen takkaan. Pani pataan vettä Tiinan lehmää varten ja toimitteli kaikellaisia Tiinan aamu-askareita; kahvipannunkin oli Tiina käskenyt tulelle panna. Huolista osa unohtui tämän puuhailemisen ohessa, kun Miinakin nyt vähän pitemmältä sai rauhaa eikä häirinnyt.

Sanna istuutui takan ääreen. Syviin ajatuksiin hän vaipui, laske kädet helmaan ja katseli liikahtamatta tuleen.

... Jospa saisikin tässä talven yli olla... Mutta kun Tiina jo äsken sanoi, että "kyllähän hän nyt tämän yhden yön kestää." Ei taida olla turvaa pitemmälle, eikä lupaa olla.

Jos koettaisi rukoilla Tiinaa ja pyytää olla tässä edes joulun taakse? Olisi silloin jo kappale talvea kulunut ja kodittomuuteen tottunut.

Mutta eihän sitäkään raatsisi tehdä, Tiina kovin vaivaantuisi.

"Hyvä Jumala, mihin tässä joutuu!"

Matti tuli, laske kirveensä nurkkaan, kävi istumaan havutukille takanviereen ja pani tupakaksi. Nojasi sitten päänsä muurinpilariin harvaksensa savuja vedellen.

Vaimo katsahti mieheensä, tokko edes vähän iloisemmalta jo näyttäisi? Samaa ajatellen Mattikin silmänsä, ikään kuin salaa, Sannaan loi. Varmaankin pettivät kumpaisenkin toiveet, koska ei mitään puhetta syntynyt. Äänetönnä vain kumpainenkin tuleen katseli.

Matti silmäili pahnoille. Siinä niitä rauhassa nukkuu viisi kappaletta. Kohta ehkä alkavat nousta ja ruokaa tahtoa. Sisällä vavahti niin omituisesti, oikein ruumista huiskautti, juuri kuin olisi pelännyt jostain putoavansa. Sannakin huomasi tuon liikunnon ja katsahti Mattiin syitä tutkien.

"Eikö sieltä saatu sitä ruoan puolta yhtään pois?" kysyi Matti.

"Eipä siinä mitään näkynyt, kun tänne ehtoolla kannettiin, mitä oli pelastunut. Kun minäkin kotiin ehdin, oli mahdotonta enää mitään pelastaa, kaikki oli vallan ilmi tullessa."

Mies oli vähän aikaa vaiti. Jonkunlaisella tyytymättömyyden vivahduksella hän sitten sanoi:

"Olisi edes vähän vanhempi tuo Tuppu, niin antaisin selkään että..."

"Eihän lapsiraukka sitä ymmärtänyt välttää. Liinu sanoi, että villikissa oli pyörähtänyt sängyn alle. Sitä oli poika mennyt pärevalkeissa etsimään ja valkia oli ottanut sängynolkiin."

"Olisi Liinu heti mennyt edes Heistrokkiin huutamaan."

"Kunpa oliskin. Mutta kun sanoi, että hän koetti napolla vettä panna, raukka. Suuri Jumalan ihme, että he ymmärsivät tuvasta pois tulla aikansa, etteivät sinne palaneet."

Vähäisen väliajan perästä jatkoi vaimo:

"Aukusti ja Hemmu selkäänsä tarvitsisivat, kun eivät koskaan pidä totteleman ja kotona pysymän, vaikka minä nytkin niin kovin varoitin lähteissäni, että älkää vain sillä aikaa menkö kylään, taikka annan raippoja."

"Olisit voinut itsekin pysyä kotona."

"Olisin, olisin, mutta kuka voi arvata että tuollaista tapahtuisi, kun siunaaman ajaksi vain menin Pertun-Mikkoon." Sanna alkoi itkeä. Matin teki mieli vielä nuhdella ja panna tyytymättömyydessään syytä hänen selkäänsä. Olisi tahtonut sanoa, että se siitä nyt tuli palkaksi, siitä kylänjuoksusta.

Muistui mieleen, että hän oli usein ennenkin vaimoansa kylänjuoksusta nuhdellut, kun ihmiset kylässä morkkasivat hänelle aina siitä että akka joutilaana vain kaiket talvet juoksentelee, eikä mitään käsityötä

yrityä. Vihaksi oli pistänyt, kun ihmiset sekautuivat heidän asioihinsa. Kiukuissaan hän tästä tapasi Sannalle puhua aina silloin kun pahoin sopi. Mutta ei asia sillä ollut parantunut. Sen johdosta oli vain aina syntynyt kotiriita, jossa Sanna voitti. Mattiin sen johdosta oli vakautunut ajatus, että tekisi kai tuo edes huviksensa, jos pystyisi.

Nuorempana Matti oli tuuminut, että saisi akka oppia, eihän ole niin kummaa naisten töihin harjaantua. Mutta ei siitä siihen aikaan, kun vielä muutenkin arasteli akkansa mieltä loukata, tullut oikein selvään ja varsinaisesti puhuttua, hiljainen ja säyseä kun oli luonnostaan, sekä tunsikin ettei itsekään paljon osaa miesten töitä, muuta kuin niitä tavallisia, joita päivämiehenä tehdään. Siitä Sanna aina huomautti ja juuri sillä saikin Matin suun paraiten tukituksen.

Sen täytyi Matin ajatuksissaan myöntää aina, etteivät he oikein toimellisia ja kykeneviä olleet kumpainkaan. Mutta vähitellen tottui olettamaan kohtaloa sallimuksen määräämäksi, jota ei voi itse millään toiseksi muuttaa.

Parasta siis olla nurkumatta, tyytyä. Tälle suunnalle Matin ajatukset taas harhailivat niin kauaksi, että unohti ruveta riitelemään akallensa. Aivan usein ennenkin oli niin käynyt ja monta riitaa siten välttynyt.

"Mihinkähän tästä nyt ruvetaan menemään?" Matti vähän ajan kuluttua alkoi kysellä.

"En ymmärrä."

Tuon pitemmälle ei keskustelu päässyt, sillä ei kumpaisellakaan ollut mitään ehdotusta.

Tiinakin nousi ja rupesi kahvia juomaan. Kaatoi Sannalle ja Matillekin. Niin merkillisen hyvälle se heistä maistuikin tällä kertaa, niin hyvälle, ettei milloinkaan ennen, kuten itse Tiinalle kertoivat.

Lapset heräsivät miltei yhteen aikaan. Heille oli hauskaa pahnain päällä vehkeillä niin kauan kun äiti käski pukemaan ja korjasi oljet pois.

Mutta kun huvi katosi, niin tuli nälkä mieleen. Siitä ilmoitettiin alussa vain niinkuin totutusta tavasta, eikä erityistä kiirettä osoitettu. Uudet olot myöskin johonkin määrin viihdyttivät ja estivät oikein todellista leivänikäväää saapumasta. Kunnes mökin vähäpätöiset uutuudet rupesivat kyllästyttämään, saapui myöskin nälkä. Pienemmät rupesivat siitä jo itkien puhumaan. Vanhemmat ymmärsivät, että se ei nyt enää asettuisi muusta kuin leivästä.

Ja kun lapset itkivät, niin melkeinpä vanhemmatkin, ainakin sydämessään. Matti lähti kylään onneansa koettamaan. Sitä kävi pitkäksi odottaa, ja Sanna pani Hemmun, Aukustin ja Liinun myös kylään. Vielä, Tiinalta salaa, ulkona sanoi heille suoraan, että ei ole nyt ruokaa itsellä. Käski olla siivosti, kun ihmisten tupaan menevät, niin kyllä saavat ruokaa. Neuvoi vielä erittäin mihin mennä, ja jos mitä annettaisiin, vastaan ottamaan ja kotiin tuomaan.

Hyvin kohtelivat ihmiset Mattia kylässä ja surkuttelivat kaikkialla, missä sisälle pistäysi. Mikä antoi leivän, mikä vähän silakoita, jauhoja j.n.e. Muutamat lupasivat vanhoja vaatteitakin katsella antaaksensa ja käskivät toiste tulla noutamaan.

Kylälaisten yleinen osanottavaisuus liikutti huolestunutta. Matti uskalsi jo vähin toivoa, että elämä tästäkin lähin saattaa ruveta käymään. Puutteen kuolemisen pelko unohtui niin että sitä tuskin muisti ensinkään, kun koko pussillisen ruokavaroja vaimolle käteen toi. Tämä rupesi ilosta melkein itkemään, saatuansa miehensä tuomiset. Ei hän ollut uskonut, että kyläläiset noinkaan paljoa heistä välittivät. Oli luullut ihmisiä tylymmiksi kuin he todella olivat.

Toisen ilahtunut mieli vaikutti toiseen ja muodosti sointuvaa tyytyväisyyttä muutamaksi hetkeksi.

Lapset tulivat kotiin iloisin ja täysinäisin vatsoin, sekä toivat vielä jonkun verran ylimmääräisiäkin ruokavaroja. Olivat kukin saaneet jonkun vaatekappaleenkin, kylän lasten hylkyjä, ja ne ne vasta tosiriemua tuottivat.

Tiinakin rauhottui, kun näki, että noilta raukoilta oli ainakin ensi hätä poistettu, ettei hänen tarvinnut ruveta pienistä varoistansa syöttämään. Sitä hän ei olisi voinutkaan tehdä ilman uhrausta, sillä hänkin oli köyhä ja elatuksensa hankittava kymmenen kynnen nenästä.

Yöllä häntä oli oikein kiukuttanut toisinaan kun ei ollenkaan tahtonut unen rauhaa saada ja melkein hän jo päätti, ettei tuota viitsisi kärsiä pitemmälle. Ovathan muut ihmiset siihen yhtä velvollisia kuin hänkin, köyhä yksinäinen leski, jota ei liioin kukaan auta.

Ikävältä ja vastenmieliseltä oli muuten tuntunut tuo alituinen huokuminen, jota pahnoilta kuuli. Se johtui siitä, kun mieli oli nyrpeänä unettomuuden tähden, ja unettomuutta luuli huokimisenkin vaikuttavan.

Mutta päivän kuluessa, kun yölliset ikävyedet mielestä haihtuivat, ja kun näki kuinka nöyrä ja arka Sanna oli lapsia huomauttamaan pienimmistäkin vallattomuuksista, johtui mieleen ajatus, että antaa heidän nyt olla tuossa jonkun päivän, niin kauan kun jaksaa sietää.

Se samainen asia Mattiakin päivän kuluessa pahimmin rasitti. Mutta kyläläisten osanottavaisuus siinäkin suhteessa rohkaisi. Illan tullessa jo uskalsi Tiinankin kuullen sen puheeksi ottaa, ajatellen: jos ei Tiina tässä salli olla, niin antanee joku muu tulla tupaansa.

"Minnekähän sitä nyt lähtisi pyytämään kortteeria talven yli?" hän alkoi päivitellä.

Akat olivat vaiti. Tiina kehräsi ja Sanna imetti Miinaa.

Jo hellitti Tiina rugin polkemista, katsoi lankaa rullalla, väänsi hiukan ruuvia. Pyöräytti pari ympärystää, ruuvasi taas ja alkoi harvaksensa sanella:

"Olkaahan nyt tässä pari yötä vielä, taitaapa sitä tilaa olla."

Tiina puhui niinkuin se, joka tietää toista ilahuttavansa lupauksella, joka samalla tuottaa itselle jonkunlaista uhrausta.

Sanna oli levottomalla mielellä odottanut. Kohta Tiinan lopetettua sanoi ilahtunein mielin:

"Kyllähän se olis kovin hyvä, jos Tiina voisi meitä suvaita nyt vielä ... jonkun aikaa. Kyllä Jumala teille siunaa hyvyytenne."

Matti otti vastaan Tiinan lupauksen ikään kuin jonkun kauppaehdotuksen, johon kannattaa suostua.

"Noo, jos Tiinan vain sopii", lausui hän vakavasti, Sannan lopetettua, "niin kyllä me nyt olisimme tässä... Tuota, en minä sitä nyt ajattelisikaan, että aivan ilmaseksi köyhäin ihmisten vaivoina. Tottahan sitä nyt vielä jotain saa kokoon, kun tässä vähän ehtii asettua ja silmänsä saa."

"Ja puita sun sopii ainakin vetää metsästä, ettei Tiinan puita tarvitse polttaa", lausui Sanna.

"No se on tietty, eihän tässä nyt Tiinan puilla ruveta lämmittelemään!"

Tiina huomasi vaistomaisesti, että vieraillo oli aikomus asettua olemaan kauemmaksi kuin hän oli parhaimmallaan tahdollansa tarkoittanut; ehkäpä koko talveksi. Melkein jo katui ollenkaan luvanneensa, muutamaksikaan päiväksi, kun eivät näkyneet enää murheissansakaan olevan. Huolettomilta, melkein iloisilta näyttivät, eivät edes oikein kiittäneet.

Se haihdutti säälintunnetta Tiinasta. Maksamisestakin puhui Matti ... pyh! Siinä olis kyllä, jos muualta saisivat elatuksensa, ettei vielä elättämään tarvitsisi ruveta.

"Kyllä Tiina on kovin hyvä meille, parempi kuin kukaan muu. Eipä he käskeneet yöksi kotiinsa, kun paljaan taivaan alle jäimme", rupesi Sanna sanomaan samassa, kun Tiinan ajatukset epäedullisille aloille liikkuivat.

"Niin ... noo, mitähän se nyt sitten... Kukapas sitä ihmisille maailmassa apuansa tarjoaa jos eivät ihmiset", puheli Tiina selvästi tuntien itsessään että hän oli saanut hyvitystä Sannan puheesta.

"Hyvä on Tiina meille, ja oikein niinkuin Jumalan sallimasta leski ja yksinäinen, että sopii ottaa tällaisen joukon tupaansa", liitti Matti akkansa kiitoksiin.

Tiina tuli jokseenkin tyydytetyksi, mutta ei oikein saanut itseänsä rauhoittumaan ennenkuin tuli sanotuksi:

"Koettakaahan nyt olla muutama päivä, siksi kuin saatte sopivamman tilan."

"No niin", äännähti Matti, eikä tuntenut enää itseänsä yhtä onnelliseksi. Sanna ei puhunut mitään, hän vain ajatteli ja ymmärsi.

Matti rupesi kuulustelemaan työtä. Kahtena päivänä sai eräessä talossa halkorankain hakkuuta ja ansaitsi 50 penniä päivältä ja ruoan. Sitten oli kahtena päivänä vapaa-aikaa, kunnes taas kolmantena pääsi eräsen taloon silppukonetta vääntämään. Nyt seurasi pitemmältä aikaa, jolloin ei kukaan tarvinnut.

Noin kolme viikkoa elettiin niillä varoilla, joita kyläläiset ensi liiketuksen valtaamina olivat lahjoittaneet. Lapset kuleksivat ympäri kyliä kerjäten. Mutta tulos niukkeni sen mukaan kuin ihmisten liikutus palon johdosta haihtui. Vaan tämä se oli ainoana elinkeinona. Mitään muuta ei saanut, kun ei talokkailla ollut työtä antaa.

Kerta päivässä kävi Matti hakemassa puita. Loput päiviä hän istuskeli takalla ja mietiskeli itseksensä yhtä ja toista hommaa, joihin kuvitteli soveliaaksi ryhtyä. Toisinaan pakkasi riita akan kanssa, kun mielten tyytymättömyys ei enää voinut kätöksessä pysyä.

Eräänäkin päivänä alkoi akka sanoa: "Tuossa kaikki päivät istuu ja itseänsä takkakivellä hautoo, eikä mitään yritä."

Ei Sannan tyytymättömyys pääasiallisesti Mattia koskenut, mutta siihen oli sopivin nyt kylläisyyttään purkaa.

"Mitä minä, kun ei kukaan tarvitse työhön. Enhän minä tyhjältä voi työtä saada!"

"Tekisit jotain puusta."

"Puusta", matki Matti, "millä minä teen, kun kaikki työkalut paloivat! Enhän minä paljailta käsilläni mitään saa. Ja paljonkohan niistä naperroksista saisi."

"Aina jotain, mutta kun ei mitään yritä."

"Hmm", mumisi Matti.

"Pyytäisit joltain työkaluja lainalle", jatkoi akka.

"Lempoko heitä kerjäämään! Koettaisit itse jotain tehdä, niinkuin kehrätäkin. Kehruuta aina saa, saapa Tiinakin."

"Miten minä kehrään, kun ei ole rukkia!" tiuskasi akka, "ja kuten näet, tämän lapsen kanssa kyllä on tuskaa."

"Eihän tuo enää niin kipeä ole."

"Niin, no, joskohan nyt on vähän parempi, mutta näet itse ettei siltä mitään työtä saisi. Ja mitä saa, niin toisten vaatteiden korjaukseen se aika menee."

Tiinankin jo täytyi sekautua asiaan.

"Hyvät ihmiset, älkää aina pitäkö tuota alinomaista jankutusta".

"Mitäs, kun tuo aina härnää", puolusteli Matti.

"Härnä", matki akka, katsoi syrjittäin Mattiin eikä jatkanut puhetta sen pitemmälle.

Matin pisti vihaksi. Ei niin paljoa sen tähden, että Sanna häntä yritti jotain tekemään, vaan kun arveli Tiinankin tiedossa olevan, että hänellä tahtoo peukalo olla keskellä kämmentä. Ja muutenkin ... minkä hän sille teki, kun eivät talokkaat työhön tarvinneet!

Toisinaan huvitti Mattia ajatella uutta mökkiä. Ei sen ajatuksen johdosta juuri mieli iloiseksi käynyt, sillä kovin näytti mahdottomalta. Siihen se aina päättyi että jos jotain oikein hyvää ansiota ilmestyisi, niin...

Se häntä aina riemastutti, kun oli luvannut Tiinalle hyyryä maksaa. Ei näyttänyt niin kovin kerjäläiseltä.

Itse ei hän enää viitsinyt kerjäämään mennä, vaan söi mielummin niitä paloja, joita lapset kotiin toivat. Lastensa täytyi pakosta antaa kerjätä, eikä sitä juuri luontokaan vastustanut. Rumempaa olisi ollut pyydellä, jos ei paloa olisi tapahtunut. Eikä siinä ruokaa palanut.

Yhä karvaammaksi kävi mieli, kun ajatteli, että lapsia on niin tiheään tullut, eikä ole yhtään edes kuollut. Rikkailta niitäkin vain kuolee ja vähemmän niille näyttää niitä tulevankin... Joutaisi olla Pekkolaissellakin edes tusina, eikä meillä yhtään, niin sitten taitaisimme mekin ämmän kanssa elää jotakuinkin, päivästä toiseen hissukseen...

... Ei ole meikäläisillä edes mitään hyötyä mukuloista. Kun köyhät vanhaksi tulevat, niin eivät heitä omat lapsensa koskaan jaksaa elättää. Vaivaishoidon niskoille saadaan tässä vanhana joutua talollisten kirottavaksi ja lasten vuorostaan käy samoin, kun vanhenevat... Kun talolliset saavat lapsensa täysikasvuiseksi, niin itse rupeavat syytingille, rauhassa syömään ja lepäämään.

Matti kynsäsi päätänsä. Meni nurkasta, jossa heidän ruokavarojansa oli, hakemaan leivänpalan. Silakankin sieltä löysi. Takkakivellä istuen hän rupesi jyrsimään, joi vettä päälle, kaivoi piipunperät suuhunsa ja rupesi, päätä muurin otsikkoon nojaten, takanperään katselemaan...

Sanna paikkasi lasten vaatteita, Tiina kehräsi ja välinsä he juttelivat kylän asioita. Matti kuunteli toisella korvalla, mutta ajatteli omia asioitaan.

III.

Joku oli kehoittanut Maitia pyytelemään talokkaita tuomaan hirsiä tuvan aineiksi. Hän ensinnä hyvinkin innostui tuumaan erittäinkin kun asiassa neuvoa kyselyä, useimmat eivät sitä vastustaneet, vaan arvelivat: "Taitaisipa käydä päisin."

Mutta sitten kun aikoi tositoimeen ryhtyä, rupesivat muut mökkiläiset pelottelemaan. Arveltiin, että ei ne talokkaat niinkään hevin tule köyhäin talkoisiin, rikkaille kyllä vievät suuriakin hirsiä ystävyiden vuoksi. Mutta köyhä kun ei jaksa niin kestitä, eikä sen ystävydestäkään kukaan välitä, niin tuskin tulevat ensinkään.

Mattia rupesi arveluttamaan.

"Jos olisit edes puolen manttaalin isäntä", sanoi kerrankin eräs mökkiläis-naapuri, "ja sinulla olisi sitten vielä joitain kunnan luottamusvirkoja, niin saisitpas tottavie vaikka kaksikerroksisen tuparadin värkit! Ei yksikään olisi tuomatta, jota pyytäisit. Mutta nyt se on toista, kun olet tuossa tilassa, kun tietävät että sinä tarvitsisit kipeästi, niin eivät vain monetkaan tuo. Eivät ne sinun ystävydestäsi välitä."

Matti ymmärsi että se niin oli. Mutta kun toiset taas arvelivat, että olisi parhainta koettaa, "eivät nuo mitään vie jos eivät tuokaan", niin päätti yrittää. Alkoi kulkea talosta taloon omassa kylässä. Pyyteli, että edes jonkunlaisia säippänöitä tuotaisiin. "Täytyy tässä ruveta yrittämään, ei auta", hän saneli.

Muutammat toivat suoraan esiin esteitensä: Oli ollut niin lyhyeltä ajokeliä, ei oltu vielä ehditty paljon mitään itsellekään ajaa; muitakin talkoisiin pyytäjiä oli jo kulkenut, niin että epäilivät josko niihin kaikkiin voi joulunalla ehtiäkään; muutamilla oli huono metsä ja täytyi itsekin hirsiä ostaa, kun rakennuspuita tarvitsi, kuten itse kertoivat. Jotkut vahvasti lupasivat "auttaa".

Kävi Matti Pekkolassakin. Ei uskaltanut menemättä olla, koska Pekkolainen oli rikas ... ja saattaisi häntä joskus tarvita. Hampaankolossa Matilla kyllä oli, mutta sen täytyi siellä pysyä, ainakin toistaiseksi.

Lupasi Pekkolainen tuoda.

"Huono jo olikin se sun tupasi", sanoi sitten vielä, lämmitellessään takkapaisteella selkäänsä ja hymyillen, niinkuin Mattia kiusatakseen.

"Huonohan se oli", myönsi Matti, "mutta olisihan siinä vielä mennyt".

"Parempi on kun saat uuden", jatkoi Pekkolainen ja keikisteli, saadakseen kasvamisen alussa olevaa vatsaansa pulleammalta näyttämään.

"Niin ... jos saan."

"Kun puut saat, niin ei siinä sitten enää muuta tarvita kuin miestä kirvesvarteen."

"Hm. Eikö isännällä nyt olisi mitään työtä antaa?"

Matti tahtoi pistää nauvoja isännän tekemiin reikiin.

"Ei meillä nyt", Pekkolainen päättä ravistaen sanoi ja muuttui totisemmaksi, "ei nyt tarvita. Maanviljelijä on, kuule Matti, nykyään köyhemmäs tilas kuin itselliset. Ei kannata teettää mitään, kun ei ole mistään tuloja." Pekkolainen näytteli surkeata naamaa. Mutta Matti, ikään kuin ei olisi toisen puhetta uskonut, sanoi:

"Mutta milläs tavalla köyhät itselliset nyt niin kovin hyvin voivat, kun ei saa työtä?"

"Kyllä tekevällä aina työtä on ja puhtaan palkan saa kouraansa."

"Mutta kun ei kukaan anna niitä töitensä tehtäväksi! Kun ette tekään anna, niin kuka sitä sitten

meidän kylässäkin antaa?"

"Mene muualle, jos et omassa kylässä saa."

"Entä jos ei niissäkään anneta; ja muuten, niin työväkeä on kyllä niissäkin joutilaina."

"Joutilaina", matki Pekkolaisten, "ovat vain niin komeiksi paisuneet tähän aikaan, etteivät viitsi tehdä kohtuus palkoilla".

"No antakaa vain halkojen hakkuuta, niin hakkaan teille kyllä kuudenkymmenen pennin palkasta sylen!"

"Ei meidän nyt tarvita halkoja."

"Jotain muuta sitten."

"Kuulithan sinä jo kun minä sanoin, ettei minulla nyt ole mitään työtä."

"Mitä varten haukutte sitten alinomaa, että itselliset ovat laiskoja, kun ette anna työtä?"

"Minunko sitä nyt yksin pitäisi antaa, kyllä niitä on muitakin."

"Niillä on kaikilla tekijöitä."

"Älä nyt kovin."

"No kun te tahdotte ikisoki vääntää, että työtä on kyllä, eikä sitä ole, ja puhutte sellaisia pirullisia, että itselliset nyt voivat paremmin kuin talolliset ... kehtaatte tuollaisia puhua, niin rikas kuin olettekin. Ei se ole muuta kuin hävyttömyyden pilan tekoa."

Matti lähti.

"Kakaroista olet sinäkin ainakin rikkaampi kuin minä, he he hä hää...!" ilkkui Pekkolaisten Matin perään. Se nosti Matin kiukkuja. Sakea veri oli ruvennut aaltoilemaan. Porstuanovella hän kirosi, löi jalkaa lattiaan ja palasi pari askelta takaperin, aikoen mennä Pekkolaisten niskaan ja tappaa paikalle ... muutaman nylkyrin, irvihampaan, köyhäin koiran! Mutta hän palasi takaisin, kun muisti kuinka suuri ja väkevä Pekkolaisten oikeastaan on. Matkallaan ei saattanut luonnoltaan enää minnekään poiketa asialleen, vaan meni, hammasta purren, suoraapäätä kotiin.

* * * * *

Talkoot olivat olleet. Hirsiläjänsä vieressä seisoi ja katseli Nurkanperän Matti.

"Yksi, kaksi, kolme..." Matti luki viiteentoista saakka, sitten ne loppuivat. Käsi kävi korvalliselle. Vähän näkyivät välittäneen köyhän tarpeesta. "Kun tettiin ettei täällä suuria suuhun tule, niin ei tultu. Karpiseen vain mentiin päättänsä täyttämään."

"Eipä tullut paljoa puuvärkkiä", virkkoi muuan mökin mies, joka tuli Matin luo.

"Ei niitä paljoa."

"Karpisessa tietysti ovat kaikki niin tarkoin. Huonosti sattui kun sen kanssa samalle päivälle."

"Huonostipa kyllä, jos eivät jälestäpäin tuone."

"Ei ne välitä köyhäin talkoista. Hyvin harvat menevät niihin auttamisen tarkoituksessa, pääasiallisesti vain suolensa tähden."

Mattikin hymähti.

"Lienevät nyt saaneet kylänsä Karpisessa", hän sanoi.

"Sen tietääkin. Lautamies on aina ollut hurja kestiä pitämään muutenkin ja on sellainen pilapuheinen, niin senkin vuoksi sinne menevät."

"Hm ... ei tässä ole köyhällä sellaisia avuja", huokasi Matti. "Mutta sitä minä kummastelen, että Pekkolaisten pani renkinsä tuomaan, vaikka minä hänen kanssansa riitelin."

"Noo, se nyt oli luultavasti joku sellainen päänäpistö ... arveli ehkä että muutkin tuovat."

Kumpainenkin lähti kotiinsa. Matti rupesi uskomaan kävellessään, että kyllä kait ne vasta tuovat ja siitä mieli vähän ilautui. Mutta sitten muisti että viina oli jo melkein loppunut. Se oli harmillista, kun velaksi oli ottanut tuopin hinnan ja vielä vähän kahviinkin.

Hän meni toisinaan ääneensä puhuen, toisinaan ajatellen ja väliin ajatukset kääntyivät harkitsemaan: tulleeke koko puuhasta mitään? Uskoi hän siitä lopulta tulevan, koska taas ääneen virkkoi:

"Mutta on siinä nyt jo alku. Eivät ne hääviä ole, vaan jos kaikki, joita pyytänyt olen, tuonkin verran tuovat, niin saa siitä jo kehää."

IV.

Vähiin supistui kyläläisten hirsien veto Matille. Kun aikansa viivyttelivät ja "ehtiihän tuonne vastakin" hokivat, niin rupesivat vihdoin ajattelemaan: "Vähänpä näkyvät muutkin vieneen, ei ne siitä paljoa lisäänny jos vienkin, kun ei muutenkaan tuon enempää näy tulevan." Lopuksi, kun vielä tyyneemmin ehtivät parempia liikutuksiansa kuolettaa, päättivät kukin itsessään: olkoon sinään. Kukapa niitä kaikkia kerjäläisiä voi täyttää!

Tällä tavalla rauhoitettiin omattunnot.

Nurkanperäisten elämä kävi yhä tukalammaksi, kun ei näyttänyt tuvan puuhastakaan mitään tulevan ja leipä oli lasten hankittava kerjäämällä.

Koetti Matti jo kunnan yhteistäkin apua saada. Puhui asiansa esimiehelle ja pyysi tämän kuntakokouksessa esittämään, että hänelle annettaisiin palovahingon korvausta. Esitys tehtiinkin, mutta ukot arvelivat, että olisi voinut vakuuttaa. Muutamat tosin puolustivat, mutta eivät saaneet ääntänsä kuuluviin. Törkeätäkin leikkiä laskettiin, ja Mattia kiusattiin, ikään kuin tällä olisi ollut hyvinkin leikkinen asia. Jotka vakavamasti puhuivat, sanoivat: "Mahdat mennä vaivais-apua pyytämään hoitokunnalta." Toiset käskivät lähteä pitäjälle apua kerjäämään, niin jokainen vähän liiostaa.

Näillä neuvoilla varustettuna sai Matti lähteä kuntakokouksesta.

Isännät arvelivat tehneensä Mattia kohtaan varsin jalomielisesti ja uskoivat että hän meni hyvinkin rauhoitettuna.

Mutta mikä lieneekään vaikuttanut, Matilla ei ollut kokouksesta tullessa niin iloinen mieli kuin otaksuttiin.

Yksin hän käveli ... ei tahtonut muiden seuraa.

"Kolmenkymmenen päällä ja nyt jo vaivaisapua nauttimaan ja — kerjuulle..."

Se oli ajatus, joka koski niin kipeästi, että muodostui ääneensä lausutuiksi sanoiksi.

Sanna oli odottanut varmalla toivolla, että kunta ei hylkäisi avun pyyntöä, vaan antaisi niin paljon, että saataisiin ruveta uutta tupaa rakentamaan. Mutta kun Matti tuli ja sanoi kerjuulle käsketyt, niin Sannan kiukku kuohahti ja hän huudahti:

"Eivätkö he sitä tietäneet, että sinne osataan ilman heidän käskemättäänkin!" Äänenväreet ilmaisivat sanomatonta katkeruutta.

"Eivätpä näkyneet tietävän. Vaivaismakasiinille kanssa käskivät mennä."

Sannasta tuntui jo paremmalta:

"Paljonko luvattiin sieltä?" hän kysyi.

"Ei luvattu mitään, käskettiin vain mennä sinne."

Vähän päästä muuttui Sannan kiukku epätoivoiseksi valitukseksi. Olihan hän niin varmana pitänyt, että kunnalta saa paloapua. Siitä oli jo iloinnut edeltäkäsän ja nuhdellut itseänsä, että ennen oli niin syvän murheen alaiseksi antaunut, kun asuttiin hyvään ihmisten keskellä. Maksettiinhan palorahaa rikkaillekin, niin tietysti köyhille myös. Ei tullut akkaparka ajatelleeksi, kun tuota toivoansa kasvatteli,

että edeltäpäin vakuuttaminen niin välttämätöntä olisi ollut. Turvausi pääasiallisesti siihen, että armelioiden ihmisten sydämet taipuvat apua antamaan tuvan ostoa varten, kun kuulevat kuinka kovaa heillä on elämä. Nyt sai hän havaita, ettei armelioiden ihmisten sydämet heltyneetkään, kun ei tupa ollut vakuutettu. Hän alkoi purkaa kiukkuansa kunnallishallituksen pylviä vastaan, sillä ei hän muuta ymmärtänyt kuin sen, että kieltämiseen ei ollut muuta syytä kuin hyvän tahdon puute.

Samana päivänä tuli Sannalle ja Tiinalle riita. Kyllähän sitä oli sananharkkaa jo ennenkin ollut, mutta niin isoksi ei se vielä tätä ennen ollut paisunut, että Tiina olisi katsonut soveliaaksi isäntävaltaansa näyttää.

Matti ei ollut kotona, kun se tapahtui.

Lasten mellastamista oli Tiina ensin ruvennut moittimaan ja sanonut Sannalle:

"Antaisit noille, sen värkeille edes selkään! ... ovat kuin päättömät lampaat."

Sannan kävi aatamille. Ei olisi jaksanut kärsiä muistutettavan, kun muutenkin puutteet päivä päivältä kovemmiksi kävivät ja vatsassa miltei alinomainen nälkä kurrasi.

Vimmatusti hän sieppasi puuloukosta kepin ja alkoi silla hutkia poikia.

"Senkin riivatut!"

Pojat kiljuivat kuin hengen hädässä ja kovasti se koskikin. Pihalle yrittivät, mutta äiti oli ovesa edessä.

Tiinan täytyi sekautua asiaan.

"Johan sinä nyt hulluna olet... Vaivaiseksihan ne tuolla tavalla piekset... Äläs sinä riivattu ... anna tänne se puu!" Tiina tavotteli puuta, jolla Sanna poikia kuritti. Rähinä oli kova, oikein ankara. Melkein jo näytti siltä, että Tiina ja Sanna siinä oikeastaan tappelivatkin, mutta vihdoinkin sai Tiina puun ja heitti loukkoon.

"Muutama hullu ... lyöt vaivaiseksi mukulat. Ei se ole mitään kristillistä kurittamista tuollainen, aatamia vain kasvattaa ... kun vihoissaan lyö mielipuolen tavalla", torui Tiina henkäyksissään.

"Kun tekin aina motkotatte, että kun ei noita kuriteta."

"Koska minä sitä nyt niin kovin olen motkottanut?" kysyi Tiina. "Kyllä lapsia kurittaa saakin ja näitä sun omiasi kaiketikin, mutta sinä et vain hoksaa kohtuutta, lyöt kuin hevosta. Kurittaisit joskus oikealla tavalla, niin tottelisivat edes vähän, mutta mitä sinä."

"Mitä teidän siihen tulee!"

"Älä nyt kovin nokkaasi nostele!"

Näin alkoi riita. Ei se tarvinnut kovin pitkälle mennä, ennenkuin Tiina sanoi, että sepä nyt on kumma, jos ei hän vieläkin ole isäntä mökissään, ja että hän on sekin akka, joka näyttää oven tuommoisille, aivan paikalla!

Kun riidan ensi kohaus oli ohi, niin Sanna jo oli vähällä ruveta katumaan ja pyytämään Tiinalta anteeksi. Mutta Tiina oli sapettunut niin, että hän alkoi käyttää yhä terävämpiä sanoja, kun näki että vastapuoli on muutenkin jo kukistumassa. Riidassa oli hänellä niin hyvä puoli, kun sai esiintyä jalomielisenä lasten suojelijana aluksi ja lopulta käyttää tilaisuutta hyväksensä, kehittää riitaa siihen määrään, että saisi määrätä liika-väen mökistään tiehensä.

Sannakin oli ihminen, vaikka kohtalojen sortama. Tiinan yhä jatkuttama riitelemine sai hänen uudestaan kiehumaan omaksi vahingokseen. Ei joutanut enää muistelemaan taivasalle joutumista, kun Tiina hänen mielestään niin ylpeästi isännyydestään kerskui ... tuollaisen mökin isännyydestä! Vieläpä kuin mökkikin!...

Siten hän ensin ajatteli ja myöhemmin jo sanoikin Tiinalle. Jatko vielä, ettei lämpimässäkään olisi pysynyt, jos ei hänen Mattiansa olisi ollut. "Mökkisi nurkkaan olisit kylmettynyt kuin rusakka ikään, aivan ihan varmaan!"

"Voi nyt yhdeksäntoista!" huusi Tiina, "minä olen jo viisitoista vuotta vetänyt yksin puuni metsästä, ilman Nurkanperän Mattia, enkä ole vielä koskaan vilua, enkä nälkää nähnyt, Jumalan kiitos!"

"Jopahan! ... hyvin olet pysynyt lämpimässä, kun olet ihmisten aitoja polttanut!"

Tuota Tiina kiroten sanoi mustaksi valheeksi ja ilmoitti vastapainoksi kuulleensa, että Nurkanperässä olisi ihmisten lampaita tapettu.

Nyt Sanna mustui kasvoilta ja samaa laatua oli puhekin, jota suusta tulvasi.

Kovin akat riitelivät. Mitä vain sylki hävyttömämpää ja toista loukkaavampaa suuhun toi, sitä sydämen riemulla kohta toiselle huudettiin katkerana sappena.

Matti tuli kotiin juuri kun akkain kiukku vielä viimeisiänsä säkenöitsi, kuten sammuvaan hiilustaan heitetyt suolan rakeet.

Iloisempi tavallistaan oli Matin naama, kun pihalla tuli. Vaan tupaan astuessa äimistyi, kun ensi sanoista kuuli, että akat riitelivät.

"Mikä nyt on tullut?" kysyi hän. Akat tukkivat ensin suunsa. Mutta kun Matti jatkoi utelemistaan, niin rupesivat vähitellen kumpainenkin selvittämään omaa puoltansa riidassa. Niin alkoivat uudestaan riidellä, sillä kumpainenkin selvitti asiaa toisensa mielestä väärin. Matti pyyteli heitä ja saikin asettumaan, kun rupesi kertomaan, että hän aikoi vaihettaa Pertun Mikolta hevosen hirsillä.

Oli niin uutta, mitä Matti aikoiisi hevosella tehdä, että akat alkoivat pystössä korvin kuunnella. Matti kertoi, kuinka hän oli kylässä tavannut erään lumppujen kerääjän, ja tullut sille päälle, että hänellekin sellainen toimi olisi varsin sovelias. Oli jo ajatellut sitäkin, että sopisi mennä hevosella aina sinne missä rautatietä rakennetaan ja ruveta hevosineen työhön. Pertun Mikon kanssa oli hän jo kauppaa haastanut ja Mikko luvannut vielä 5 markkaa hirsien ja hevoston väliä.

Matti oli asiaan hyvin innostunut. Tiinan suu vetäysi salaperäiseen hymyyn. Sen Sanna huomasi ja samalla kun itse rupesi Matin puuhasta oikein erinomaisia toivomaan, uskoi vahvasti että Tiina kadehti, jos heidän nyt noin hyvin kävisi. Teki mielensä sanoa Tiinalle jotain, mutta luonnon asetuttua rupesi järki saamaan valtaa.

Kun rupesi näyttämään siltä, että akat olivat rauhan tehneet, rupesi Matti kyselemään Tiinalta, josko saisivat edes huomiseen vielä olla.

Taas rupesi Tiina nakkelemaan vihaisesti nenäänsä. Sanoi, ettei hän juuri paljoa piittaa, koska Sanna oli niin ilkeästi haukkunut.

Sannaa kylmäsi. Olisi jo mielellään antanut olla äskeisten puheitten puhumatta. Ei enää tehnyt mieli ollenkaan sanakiistaan ruveta. Ajatteli vain että ei köyhä saisi koskaan suuttua.

Matti alkoi hyvittellä Tiinaa, koetti jos jollain tavalla lepyttää.

Tiina ei ollut mikään peto. Antoi kun antoikin vihdoinkin perään ja lupasi yösijan ehdolla, että huomenna korjaisivat itsensä "parempiin paikkoihin".

* * * * *

Helpoksi ei käynyt saada uutta kortteeria. Joukko oli liian suuri, ei kukaan sanonut olevan tilaa tuvassaan, eikä missään ollut sellaisia joutilaita tupia, joita olisi saanut ilmaseksi hyyrätä.

Matilla oli taas hätä kädessä, semminkin kun Tiina oli kokonaan taipumaton enää pitennystä myöntämään.

Kun mies oli aikansa juossut, tuli hän suutuksissaan kotiin — Tiinan kotiin, vei akkansa pihalle saadakseen siellä kahteen kynteen nuhdella häntä eilisestä riitelemisestä.

Sannalla oli itsessään jo kyllä tuskaa, niin ettei Matin olisi sitä tarvinnut lisätä. Mutta ei mies sitä ymmärtänyt. Ymmärsi vain, että akan hulluttelemisen tähden tässä nyt taas taivasalla ollaan ja käski Sannan itse mennä hankkimaan tila, kun oli kerta ollut niin hyvä saamaan koko joukon taivasalle.

Sanna koetti vastustaa, mutta ei hän sillä pitkälle päässyt, Matilla oli nähtävästi asiassa oikeus. Kyllä hän koetti sanoa, että joskus ihminen suuttuu, olipa se sitten vaikka kukakin, kun oikein kiusaantuu. Mutta sitä ei mies ottanut huomionsa, tuomitsi vain.

Kaksinkerroin sai Sanna nyt tuntea kuinka vaivaista on, kun ei ihminen saa luontoansa pidätetyksi. Ajatteli jo, että kun ei köyhässä olisi ollenkaan itsekkäisyyttä ja vanhaa-aatamia, niin paremmin masentuisi rikasten armoille... Kun köyhä suuttuu, niin ei sitä kukaan anteeksi anna, kun ei kenelläkään ole siihen pakkoa. Köyhillä on pakko aina heti unohtaa rikkaiden haukkumiset, ei koskaan niitä saa jälkepäin muistella, jos vähänkin armoa toivoo.

Matti meni tekemään kauppaa Pertun Mikon kanssa. Siihen oli nyt pakko. Epäilysten täytyi poistua,

koska melkein ainoalta elämisen mahdollisuudelta näytti maata kiertämään lähteminen.

Kaupat tehtiin. Hevoskaakki arvosteltiin 12 markan arvoiseksi, hevoskalul 3 markan, ja rahaa sai Matti vielä väliksi 5 markkaa, sekä luvan pariaksi kolmeksi päiväksi muuttaa Pertun Mikkoon.

Mutta kun kylässä saatiin tietää, että Matti oli lahjaksi saamansa hirret hevoseen kaupotellut, niin siitä nousi melu. Ne, jotka olivat jo vieneet puita, kirosivat ja noituivat.

"Kun hyväntahtoiset ihmiset sillä tavalla auttoivat, että olisi saanut mökin päällensä, eikä viitsinyt vähää lisäksi hankkia, kun rupesi laiskuuksissaan suuhunsa syömään, muutama nahjus!"

Toiset taas, jotka eivät olleet vieneet puita, nauroivat. Kehuivat kuinka he juuri olivat aikoneet viedä, mutta onneksi eivät ehtineet. Kehoittivat, hyvin toimestaan, muitakin pois hakemaan omansa. Muutamat jo olivatkin kahdella päällä, pistää reen hevosen perään ja noutaa viemänsä puut Nurkanperän läjältä.

Ihan sietämättömältä keinottelulta näytti useain mielestä Matin puuha.

Sitten levisi tieto, että Helpon Tiina oli Nurkanperän joukon mökistään karkoittanut. Ja kun ei ollut enää missään sijaa saanut, niin oli päättänyt joukkoinensa lähteä maata kiertämään ja samalla lumppuja keräämään, ainakin kesään asti.

"Vai hevosella kerjuulle!" naurettiin. "Noo, kyllä se on helppo elinkeino, kulkea vain hevosella paikasta paikkaan kuin kauppamiehet. Kun Nurkanperänkin selskaapi levenee kyläkunnissa yksi yhteen, toinen toiseen taloon, niin kyllä vain sillä tavalla kokoon tulee. Katsotaan vain eivätkö vielä tule rikkaina takaisin!"

Tosiaankin, vaikka tuollaista ensinnä aivan leikillä ja pilkatun sanottiin, niin rupesivat muutamat pitämään jo mahdollisenakin ja uskomaan omia mielikuvituksiaan, että kerjuu rikastuttaa, kun sitä oikein laajassa määrässä harjoittaa. Jopa rupesivat sanomaan, että Mattia vetää ahneus kerjuulle.

Ja he panivat kovasti sen päähänsä, etteivät enää antaisi Nurkanperän lapsille niin mitään.

"Vai rikastuttamaan tässä nyt kerjäläisiä!..."

Sillä aikaa, kun kyläläiset näin arvostelivat Matin puuhaa, valmisteli hän matkaa varten. Sai jostain jo ulospalvelleen lautakopsan, josta korjaamalla tuli vielä kalu.

Matkaan täytyikin kiirehtiä kaikin mokomin, sillä eläminen kävi yhä niukemmaksi. Pojat aina kun kylästä tulivat, kertoivat suu väärässä, kuinka siellä ja sielläkin haukuttiin ja kuinka muutamat olivat ilveälleet, että lumppukaupallako nyt meinataan oikein rikastua.

Kadehtimiseksi vanhemmat tämän ymmärsivät, sillä he itse todellisuudessa toivoivat, että kun sitä vain matkaan pääsee ja kaupan alkuun, niin eläminen muuttuu pulskeaksikin ... kuka tietää minkälaiseksi muuttuukaan.

Ei jätetty käyttämättä vaivais-apua, johon kuntakokouksessa oli niin auliisti viitattu. Sitä pyytämään meni Sanna.

"Nuoria olette vielä", sanottiin siellä, "jaksatte kyllä työtä tehdä ja leipänsä ansaita. Niitä on kyllä vanhojakin ja kaikellaisia muita vaivashoidon niskoilla."

Sanna koetti hämillään selvittää, ettei saa työtä ja he eivät olleet oikeastaan vaivais-apua elämisekseen pyytäneetkään, palovahingon palkkioksi vain.

"Olisitte vakuuttaneet", sanottiin, "ei vaivashoidosta sovi sellaisia vahingoita korvata". Joku ehdotti edes vähää annettavaksi. Ja niin sai Sanna monien mutkain perästä pusseihinsa 3 kappaletta rukiita ja 3 ohria, kiitti ja meni.

Niitä ei ehditty matkaan lähden kiireessä enää jauhattamaan. Matti otti ne mukaansa iltahämärässä, kun meni kauppamieheltä itsellensä kauppatavaroita ostamaan. Rahasta, joka oli hirtten kaupassa saatu, oli myös vielä jäljellä 3 markkaa. Hyvin toivoi Matti saavansa irti tavaroita. Olihan sitä rahaa jo kokolailla kolmessakin markassa, ja jyvät. "Saahan niillä tavaroita, että ainakin alkuun pääsee."

Kauppiaalta hän kyseli neuvoa, mikä tavara sopivinta ja parhaiten käypää olisi sellaisessa liikkeessä, jota hän aikoi harjoittaa. Neulat hän tiesi itsestään ja konvehdit ja sormistimet.

Kauppias neuvoi yhtä ja toista; pantiin vähän kutakin. Vaan kun tavarain hintaa yhteen laskettiin, nousikin se 25 penniä yli Matin varain. Nyt rupesi Matti pyytämään helpottaa. Mutta kauppiaan ei kannattanut ... helppoon oli koettanut muutenkin panna. Matti arveli, että sopisihan kauppiaan tuon

vertasen nyt vaikka lahjoittaa köyhälle miehelle. Kauppias hymyili, pudisti päätä ja ehdotti että otettaisiin jotain pois tavaroista, siksi, että rahat riittäisivät. Arveli itsekseen, että "pussiporvarit" muutenkin nylkevät, niin että saa monesti niille myydä alle ostohinnan. Vielä näille nyt kenkkäämään ruveta! Kun sille oppivat, niin varmaankin joka kerta saman tempun uudistavat.

Tavaroista otettiin pois sen verran, että Matti sai rahoistaan vielä 15 penniä takaisinkin.

Kaikellaisia vastuksia ilmestyi matkaan lähtöä estämään. Niille tuli etukädessä hätä, joilla oli saatavia Matilta. Eivät hänen velkansa yleensä suuria olleet, eikä hänelle koskaan olisi paljoa uskallettu velaksi antaakaan, mutta sattumatilaisuuksissa oli niitä karttunut. Oli viisiäkymmeniä penniä ja markkoja, korkein 3 markkaa.

Joka näkemässä olivat saamamiehet ennenkin Matille saatavistaan puhuneet ja osoittaneet suurta valppautta, kaikella tavalla koetelleet, josko Matti enää asiaa muistaisikaan. Kyllä hän ne aina oli tunnustanut, mutta kun ei ollut sattunut rahaa olemaan, niin maksamatta olivat jääneet.

Nyt ne kilvassa juoksivat Pertun Mikossa ja Mattia tahtoivat kahteen käteen puhutella. Kun Matti heidän kanssaan lähti tuvasta pihalle, jo mennessään hyvin tietäen mistä asiasta kysymys oli, niin hän tavallisesti kuuli tuon salaisen asian seuraavaan tapaan:

"Tuota ... eikö sen Matin nyt sopisi mulle maksaa sitä seitsemääkymmentäviittä penniä? Olisin tässä tarvinnut", sanoi muuankin talon isäntä.

"Kyllähän minä maksaisin, mutta ei minulla ole, velikulta. Odota nyt siksi kun tulen takaisin, jos sattuisin jotain saamaan kokoon."

"Olethan saanut Pertun Mikolta rahaa hevosen ja hirsien väliä?"

"Noo, sain minä 5 markkaa, mutta sillä olen ostanut kauppakalua."

"Etkös sinä saanut makasiiniltakin jyviä?"

"Sainhan minä 6 kappaa yhteensä, mutta..."

"On vain niin ilkeätä", pahotteli isäntä, "kun se on niin kauaksi jäänyt, unohtuukin pian."

"Mitä joutavia sinä nyt, mitä se unohtuu. Kyllähän minä maksan kun jaksan, mutta en minä nyt jaksa."

Katseltiin hetkinen ilmaan, kun ei tuntunut olevan mitään sanomista. Pahat oli isännällä paikat. Ei uskaltanut julkisesti suututtelemaankaan ruveta ... olisi Matti ehkä ruvennut tyhjäksi tekemään, kun ei ollut vieraitamiehiäkään, joilla olisi voinut saatavansa toteen näyttää. Parempi siis oli toimia lempeämmästi ja ikäänkuin narrailemalla.

"Etkö tulisi siitä työhön kahdeksi päiväksi?"

"Olisit ennen ottanut, niin olisin kyllä tullut, kun on ollut kyllä aikaa, mutta nyt ei minun sovi kun täytyy lähteä."

"Niin kyllähän sen näkee ettei sinulla ole tahtoakaan maksaa, mutta tule toinen kerta hätäsi kanssa!"

Isäntä näytti ankaralta pois lähteissään. Asteli vakavana vannaon ettei hän enää anna tuollaisille. Ajatteli, ettei siitä nyt juuri häviö tule. Tunsu sen johdosta itsensä onnelliseksi ja rykäsi mahtavasti. Velkojiansa karkuun hän muuten arveli Matin tositeolla menevänkin, häntä ja muita.

Matti katseli hetkisen isännän perään ja haukkui mielessään kitupiikiksi. —

Muutamit velkojat käyttäytyivät suuremmin ja röyhkeämmin. Haukkuivat taitonsa mukaan. Kaikki he pitivät kunnianansa jälkeensä kertoa sopivissa ja sopimattomissa tilaisuuksissa:

"Jäi minunkin siltä saatavaa... Kävin vaihtelemassakin, mutta parempi olis ollut, kun olis vienyt."

Jos satuttiin kysymään: "Paljonko sinulla oli häneltä saatavaa?" niin useinkaan eivät sanoneet summaa oikein. Sitä joko suurennettiin, taikka salamielisen näköisenä ei sanottu ollenkaan, annettiin uteliaiden kyselijäin vain arvaella, että lienee ollut joku kymmen.

Tämä asia antoi Matin kustannuksella usealle vähäksi aikaa sopivaa mahtailemisen aihetta.

Matti kyllä arvasi, että tuolla tavalla tehtiin. Siispä hänen tapansa oli, kun tuli velkoojainsa luota Pertun Mikon tupaan, kertoa halveksimalla, kuinka tuokin on kovin muutaman pennin vaivainen, "pitäiskö minun nyt rahaksi muuttua!" Nauroi päälle ja alkoi morkata ihmisiä nylkijöiksi. Arveli, ettei hän rikkaana ollessaan viitsisi toki jalkojaankaan vaivata lähtemällä muutaman pennin saatavaa

perimään.

V.

Eräänä päivänä oltiin valmiit lähtemään.

Hiirakko seisoj vakavana huuli lerpallaan ja käänsi tuo tuostakin laiskasti päätänsä katsomaan, kun kuormaa pantiin. Sitä ehkä kummastutti hyöriävä lauma ympärillä. Huokasikin toisinaan raskaasti ja pitkään. Mahtoiko vaistomaisesti tuntea isäntäväkensä kovaa kohtaloa ... mahtoiko aavistaa että lautakopsa hänen perässään olevalla reellä tulisi toistaiseksi olemaan seitsemänhenkisen perheen ainoa koti?...

Niin, mutta mitäs hiirakko-vanhus tuollaisista... Se ehkä vain huoli omia asioitaan ja harmitteli kohtaloaan. Ei muistanut varmaankaan aikaa, jolloin olisi saanut vatsansa täyteen syödä, sitä ainakin todisti kuihtunut, romuinen luuranko, jota nahka kuitenkin vielä koossa piti.

"Tpruu hiirakko!" Aukusti piteli suitsista ja kuvitteli mielessään kuinka muhkealta se näyttäisi kun hän saisi ajaa. "Isä, eikös näin pidetä ohjaksista kun ajetaan?"

"Mitä sinä, mutta minä... Katsos noin sitä pitää ... noin! Eikö niin, isä?" Hernmu näytti taitoansa ja sai hiirakon kärsimättömästi liikahtamaan.

"Noo siinä ... olkaa siivolla!"

Isä ei joutanut poikia kehumaan, kun oli muuta. Tuppu ja Liinu käärittiin reenperään vanhoihin vällyrauskoihin. Sinne Sanna Miinalle ja itselleenkin tilaa teki. Muuten sujoteltiin rekeen kaikellaista kamaa, jota matkalle katsottiin sopivaksi mukaan ottaa, s.o. perheen koko omaisuus.

Hemmua ja Aukustia vaadittiin ottamaan sijansa reen etupuolelle, mutta he anastivat oikeuden istua kaidepuilla, saadakseen katsella maailmaa ja nauttia hevosella ajamisen riennistä. Matti vihdoinkin istui poikittain reenpohjaan ja hiirakko sai lähteä.

Heistrokin Liisa sattui juuri kulkemaan pihanpoikitse.

"Joko siinä nyt lähdetään?" hän hymyillen kysyi, ikään kuin olisi tahtonut ulospäin näyttää pitävänsä asiaa hyvinkin tavallisena.

"Jo", vastasi Sanna vastenmielisesti. Pertun Mikon vaimoon kääntyen, hän huusi:

"Hyvästi nyt, Anna!"

"Hyvästi, hyvästi!"

Ei saattanut Sanna hyvästiä huutaa Heistrokin Liisalle ... oli mielestään kovin ulkokullattu ihmiseksi ja muistui pahalta mieleen kun ei ollut paloyönä huoneeseensa laskenut.

Akat jäivät Pertun Mikon pihaan katselemaan menevään perään. Totiseksi muuttuivat kumpainenkin, eivätkä vähään aikaan mitään virkkaneet toisilleen.

"Kirjava on tikka metsässä, mutta ihmisen ikä kirjavampi", huokasi vihdoinkin Heistrokin Liisa.

"Niin on, niin on, kova on tässä maailmassa köyhän kohtalo", liitti toinen.

"Kova se on, jumala paratkoon, noidenkin."

"Kyllähän niitäkin moni nauraa ja pilkkaa ja pian sanotaan että on oma syykin tuohon tilaan joutua, mutta ei se ole niinkään aina oma syy... Kun olis raukoilla edes se tupa-pahanen pysynyt palamatta, niin ei olisi tarvinnut noin joukolla lähteä. Mutta kun ei ole kotoa ei kortteeria, niin kovaa se on, kun lapsiakin on niin monta ja pieniä."

"Niin, hyvä ihminen, sanos muuta. Sinä iltana kun se palo tapahtui..." Heistrokin Liisa alkoi taas kertoa vanhaa juttua itkien.

"Hyi kun on kylmäkin", keskeytti Anna. Menivät tupaan, lämpimälle takkakivelle istumaan ja keskustelemaan.

Mutta koditon joukko ajoi pois, ohitse entisten kodin raunioitten, missä nokisia jätteitä vielä lumen alta törötti.

Itketti Sannaa. Ei Matti juuri itkenyt, mutta vakava ja mieltäväinen hän oli. Pojat kaidepuilla käänsivät ja väänsivät. Vilkasta keskustelua he väliinsä pitivät. Se tuotti heille iloa, mikä vanhemmille syvä murhetta. Lapset tuskin olisivat hevosta vaihettaneet tuohon vanhaan kotiin. Tuppu ja Liinukin tahtoivat peittojen alta katsella. Hekin olisivat itsensä onnelliseksi tunteneet, jos olisivat saaneet olla siinä, missä Hemmu ja Aukusti. Väliin yhtä ja väliin toista paikkaa valittivat ahdistavan ja puhuivat äidillekin siitä. Äiti ei ottanut huomatakseen. Hän oli omiin ajatuksiinsa kiintynyt, oli vaipunut muistelemaan entisiä nuoruuden aikoja, jolloin piikana palveli missä milloinkin ja ainoana suruna oli, kun emännät joskus ilkeästi puhuivat ja haukkuivat. Muisti, miten silloin oli useinkin itkenyt enemmän kiukusta ja itsekkäisyydestä, kuin todellisesta syystä. Eivät ne syyt ainakaan tällä kertaa mielessä niin todellisilta näyttäneet ... muisti miten oli silloin aina miestä ikävöinyt ja mielessään kuvitellut, että kun sen saa, niin huolet loppuvat ja tulee niin hyvä olla. Nuo ajat nyt muistuiivat niin onnellisilta.

Tuli sitten Matti. Ei hän siitä muistanut alussa paljoa välittäneensä, mutta vähitellen rupesi tykkäämään ... ja siitä koitui avioliitto. Ruunuhäätkin pidettiin.

Tässä Sannan ajatukset enemmän aikaa viipyivät. Kävi viileitä väreitä läpi ruumiin ja sydämen valtasi hetkiseksi omituinen kovemman tuskan puuskaus, kun ajatuksiin johtui, mitä kaikkea hän silloin uneksi ja toivoi häittänsä verrattomassa humussa. Väkeä oli ollut niin paljon ... rikkaitakin ... ja kaikki olivat niin hyvin viihtyneet. Hän ja Matti olivat isäntänä ja emäntänä olleet... Kaikkeen oli heiltä määräystä odotettu, kaikkeen neuvoa kysytty.

Ja säästöä ne olivat tuottaneet toista sataa markkaa, jolla ostettiin tupa.

Siitä oli ainoastaan 10 vuotta.

Nyt on jo näin ... edessä eletävänä vielä mahdollisesti monia kymmeniä vuosia.

"Herra Jumala armahda!" Sannan sydän oikein kokoon kutistui ja pakotti ääneen huokaamaan. Matti kyllä kuuli, mutta ei se hänen huomiotansa herättänyt. Hänenkin ajatuksensa kulkivat yhtä surullisilla aloilla ja vaimon huokaus tuntui ikään kuin omasta rinnasta nousevalta.

Pojat kaiteilta katsahivat äitiin.

"Mitä äiti siunaa?" kysyi Aukusti.

"Ei mitään." Äiti ei suonut itseänsä häiritävänä.

Poikiin vaikutti masentavasti, sillä he aavistivat että äidin nyt on kovin paha olla.

* * * * *

Kerjäläis-joukoksi heitä nimitettiin mihin vain tulivat. Kun kylmä säälimättä hätyytteli, niin sai kuleskeleminen poikainkin mielestä ikävän luonteen. Kun taipale oli ajettu ja kyläkunnissa jonkun talon pihaan tultiin, niin pojat etumaisina tupaan kapistivat, Liinu ja Tuppu perässä, sekä perimäisenä äiti Miinaa kantaen. Ennenkuin äiti ehtikään, olivat lapset jo takkakiven vallanneet, missä hampaitansa lotistaen kohmettuneita jäseniänsä sulailivat.

Äiti tavallisesti Hemmun ja Aukustin tullessaan syrjään karkotti päästäksensä Miinaa lämmittämään. Pojat tottuivat sulattelemaan itseänsä teuhaamisella.

Ihmiset aina katselivat äänettöminä ja vakavina tulokasten käytöstä. Ei vakavuudessa ollut aina surkuttelua huomattavana, moittimista yleisemmin kun suloisen kotorauhan häiritsivät ikävän näköiset repaleiset kerjäläiset.

Vasta silloin useinkin talonväen puolelta ensimmäinen muistutus äännettiin, kun joku pojista sattui talon kapineita koskettamaan, eikä siihen paljoa aikaa tarvittukaan.

"Anna olla rauhassa, poika!" Ääni oli aina moittiva ja ankara. Pojat tähän pian siksi tottuivat, etteivät paljoa välittäneet. He olivat vaistomaisesti oppineet tietämään että tuollainen kielto tuli enemmän kärsimättömyydestä, kuin kalun vahingoittumisen pelosta. Jospa hitaasti laskivatkin luotansa kielletyn kapineen, silmät jo samassa kiintyivät johonkukaan toiseen esineeseen ja kädet unohtuivat sitä kypälöimään...

Mutta sitä vain eivät ihmiset suvainneet että he olisivat saaneet siten huvitella. Asianmukaisempaa oli nähdä heidän myrkyisinä ja sorrettuina paikallaan istuvan. Kenenkään mieleen ei olisi pujahtanut samallaisista asioista muistuttaa siisteihin vaatteisiin puettuja lapsia, kuin mistä näitä muistutettiin.

Mutta ... syntihän olisi ollut antaa kerjäläisen suun vetäytyä tyytyväisyyden hymyyn!

"Eivätpä ne pojat saata olla koskematta talon kapineita!" Uudistettu muistutus oli tavallisesti hyvin ankaralla äänellä lausuttu. Silloin äiti sekautui hätäytyneenä asiaan:

"Panetteko heti pois, kun kuulette, että käsketään! Oppivat niin tottelemattomiksi, kun pitää tässä talosta taloon kiertää, että..."

Pojat nolostuivat hätyyttämistä ja tottelivat.

"Mistä kaukaa nämät kulkevaiset ovat?" kyseltiin. Äiti kertoi, jatkoi vielä tuvan palosta y.m.

Kun Matti ehti tupaan, niin hän jo piippuun pannessaan rupesi kyselemään josko akoille lumppuja olisi keräytynyt.

Akat yleensä eivät olleet aivan ketteröitä rääsypankkojansa penkoamaan. Mieluimmin kielsivät, asiasta pikemmin päästäksensä.

Matin kauppapuuhat kävivät semminkin ensi alussa hyvin huonosti, niin että pelotti jo konkurssi. Mutta vähitellen siihen harjautui, kunnes pakko ja toimessaolo opetti uusia keinoja.

Jonkun verran tuotti voittoa, kun ensimmäiset vaihtotavarat olivat loppuneet ja lumppuvarastonsa möi erälle, joka suuremmassa määrässä tätä kauppa harjoitti. Enempääkin oli Matti toivonut. Mutta osaksi vähensi sekin säästöä kun yöpaikoissa täytyi tavaroilla heiniä hiirakolle vaihttaa ja ruoan puolta pienemmille lapsille.

"Tulevathan nuo nyt ilmankin toimeen", tapasi Matti sanoa, kun Sanna rahaa pyysi maitotilkan oston.

"Hyvä ihminen", vastusteli Sanna, "miten nuo toimeen tulevat kuivalla leivällä ja silakoilla... Joskus edes tarvitsevat maitotilkan, lapsiraukat ... ei niillä muutenkaan ole herkulliset olot..." Sanna heltyi ja Matti rupesi vastahakoisesti taskuun kaivelemaan.

Pojat olivat oppineet hyviksi kerjäämään. Leipäpalanen — useinkin jo ennen jyrskyä — ja siihen kellastunut silakka päälle, oli tavallisin annos mitä saivat. Tuollaiseen anteliaisuuteen olivat ihmiset niin tottuneet, että harvalle mieleenkään juolahti ajatella, että kerjäläinen jotain muuta tarvitsisi. Jos joku sitä ajattelemaan sattui, niin leipäpalasta antaessaan käski mennä toiseen paikkaan piimää pyytämään...

Mutta ei silti nälkää tarvinnut nähdä. Äidillä, kun hän pienempäin kanssa yksikseen kuleksi taloissa, oli parempi onni. Ihmiset antoivat tuoreempia ruokia, niinkuin perunain- ja puuronjätteitä. Pojat kun sen huomasivat, pakkausivat äitinsä joukkoon herkuttelemaan. Mutta ihmiset eivät silloin antaneetkaan. Olihan ihan mahdollon tuollaisen joukon vatsoja täyttää! Äiti keksikin keinon: ajoi pojat erikseen juoksentelemaan, niin sai itse pienemmille lievempää ruokaa.

Matti oli aina, niin kauan kun kyläkunnissa viivyttiin, aivan eri joukkoa. Hän ei kerjäämään ryhtynyt suorastaan, pyyteli vain paikottain palovahingon apua ja harjoitti rääsyliikettään.

Äiti koetti itseänsä varten aina parhaimman näköisiä taloja valita, joissa toivoi olevan varoja köyhää sääliä, ja käski pojat toisaalle. Oli niin vaikeata ja raskasta alinoma lasta kantaen talosta taloon kulkea. Siispä, kun parempia ihmisiä tapasi, viipyikin niiden parissa, kunnes kylästä pois mentiin. Mutta helpoksi ei käynyt aina semmoisia paikkoja löytää. Monesti sattui tietämättänsä semmoisiin menemään missä pojat jo olivat käyneet. Niissä toisinaan emännät alkoivat haukkua. Sanoivat, että tähän aikaan on hyvin hävyttömiä kerjäläisiä, kun tahtovat oikein talot kuiviin syödä ... eivät yhtään häpeä mokomat, kun kulkevat moneen kertaan, sama joukko...

Silloin ei auttanut vaikka Sanna sanoi, ettei hän tietänyt poikain täällä käyneen ja ettei hän suinkaan emännältä riidan päälle vaatinut. Kun hän masennettuna kääntyi pois, niin jotkut emännät ovensuuhun leivänpalasen veivät, motkottaen:

"Ei suinkaan siitä muulla pääse kuin antamalla. Jos ei niille anna, niin sitten pitkin maailmaa mölöttävät, että siellä ja siellä oltiin niin kovia. Tuos on, ota!"

Paha oli ottaa, mutta ei uskaltanut kieltääkään, sillä sitten vasta olisi myrsky noussut kerjäläisten ylpeydestä. Sen oli hän kohta, tämän matkan alussa, karvaasti kokenut ja oppinut. Parempi siis ottaa vastaan, niin pääsee vähemmällä haukkumisella. Mutta karvaalta maistui sellainen leipä, jo nälän vei sen paljas näkeminenkin. Katkerat kyyneleet vuosivat, kun vapisevin polvin asteli noiden uhkeain talojen portailta alas, Tupun ja Liinun hameen helmasta kiinni pitäessä, ja Miinaa kantaen toisiin taloihin. Silmillään koetti taloja tutkia, missä mahdollisesti saisi edes haukkumiselta rauhassa olla, kun

ei mitään pyytäisi. Ei se sillä tavalla selvinnyt missä armeliaita ihmisiä asui. Onnensa nojaan täytyi vapisten ja peläten koettamaan mennä. Eivät sentään lyöneet koskaan ja haukkua pääsi pakenemaan. Sisään tullessa täytyi vaistomaisesti seisahtua muuripieleen sydämen kovasti taistellessa ja silmäin pelokkaasti vakoellessa tuvassaolijain katseita.

Kun sattui onni, että kovan kohtauksen perästä armeliaita ihmisiä löysi, jotka esim. istumaan käskivät, niin siihen jäi lepäämään. Ja kun ihmiset kaikellaista kyselivät ja ystävällisesti puhuivat, niin tuli jo mainituksi siitäkin kuinka kova ja ilkeä oli ollut tuon naapurin emäntä... Tuntui niin helpottavalta, kun muutkin ihmiset rupesivat toisten kovuutta ihmettelemään ja samalla ikään kuin hänen puoltansa pitämään. —

"Ettekö ole saaneet työtä?" kyselivät muutamat.

"Eihän sitä saanut", koetettiin vakuuttaa.

"Eipä tainnut olla haluakaan", jatkettiin toiselta puolen.

"Hyvät ihmiset! Luuletteko että sitä vain noin huvikseen näin kuleksitaan? Olisitte tilaisuudessa päivähänkin kulkea meidän teitä, niin ettepä enää asiaa leikiksi tekisi." Puhuessaa alkoi ääni värähdellä, kumpi sitä vain sanomaan sattui, Matti tahi Sanna, ja kyselijän täytyi ruveta epäilemään entisiä mielipiteitään.

Yösjain etsinnässä useinkin kohtasi suuria vastuksia. Mikä missäkin oli estelemiseen useimmilla syynä: oli itselläkin paljon väkeä, toiset olivat hyvin suorapuheisia, sanoivat ettei heillä ole mikään kerjäläisten kestikievari ja osoittivat toisiin taloihin. Näissä toisissa taas valitettiin, kuinka heillä on tuommoisia joukkoja melkein joka yö, eikä heillä mielestään ole velvollisuutta paremmin antaa kuin muillakaan.

Tällä tavalla meni monesti, vaikka jo hämärässä alkoi pyytää, hyvinkin myöhäiseen. Lopulta sellaisissa tapauksissa, kun tahtoi ulos yönselkään jäädä, täytyi niin nöyrästi rukoilla, että kovakin sydän heltyi.

Tapasivat he helliviäkin ihmisiä. Se piti vireillä jonkunlaista riutuvaa elämänhalua. Vaikka kuvitelmat siinä suhteessa niin usein pettivätkin, niin eleli toivo.

Eräänä lauantaina osuivat he jonkun taipaleen kulettuaan varakkaaseen taloon, mistä ainoa lapsi oli viikko sitä ennen haudattu.

Kun Sanna tuli laumansa kanssa tupaan, niin emännältä pääsi itku.

"Hyvä Jumala, kuinka on monta!" hän huudahti, lapsia tarkoittaen.

Sanna huomasi että nyt oli saavuttu tunnollisten ihmisten pariin.

"Monta niitä on. Ja kun tällä tavalla pitää talosta taloon kulkea, niin se on niin katkeraa, että..."

Äiti heltyi. Laitteli lapsia lämmittelemään, sillä kylmä oli ulkona ja vilu jokaisen. Tupun hän asetti istumaan takalle hiilten rajaan ja piteli käsillään takanperässä Miinaa, kun sekin kitisi ja värisi. Suuremmat tukkivat itse itsensä niin lähelle kuin mahdollista. Mutta ei siitä paljoa lämpöä lähtenyt, koska hiilet olivat jo kauan sitten räytyneet.

Säälien katseli emäntä tuota vilusta värisevää joukkoa, piikainkin rukiit seisahtivat ja silmät kiintyivät kummastuneina tuijottamaan hyörinään takan ympärillä.

"Mistä te olette?" kysyi emäntä.

Sanna mainitsi kotipaikkansa.

Matti oli tullut jo hänkin tupaan ja ruvennut piippua latailemaan.

"Kumma että olette noiden pienten kanssa uskaltaneet lähteä näin kylmällä talvella, kun ette ole kotiin jääneet?" jatkoi emäntä Sannalle.

"Eihän sitä leikin olisi lähdetty, mutta kun tupa paloi tässä syksyllä, niin täytyi lähteä."

"Vai tupakin paloi! No terveinäkö pysyvät nuo lapset?"

"Terveinä ne ovat, jokseenkin."

"Tuo pieninkin?"

"Ei hänkään juuri kipeä ole, ja hukkaan tässä joutuisikin jos vielä sairastaisivat, on muutenkin niiden

kanssa tekemistä."

"Ja meillä kun kaikki kuolevat aina. Kolme on ollut ja kaikki kuolleet, nyt kaksi viikkoa takaperin viimeinenkin, kahden vuoden vanhana."

Muistot elpyivät emännän mielessä ja pakottivat itkemään, samalla kun hän tunsu sydämessään kateutta köyhää vaimoa kohtaan, jolla lapsia oli noin viljalta.

"Niinhän se on aina!" sanoi Sanna, "että rikkailta, jotka kyllä halusta antaisivat lapsensa elää ja voisivat niitä elättää ja kasvattaa, niiltä ne kuolevat. Köyhillä elävät, eivät kuole vaikka annetaisiinkin. Ei Jumala huoli antipaloista."

"Ja niin kun minä olen koettanut hoitaa ... niinkuin silmäterääni ... ja kuolevat ne vain", itki emäntä.

"Ei siihen hoito auta", vakuutti Sanna, "mitäpä nämät, niinkuin meidänkin mukulat, hoidon hyvydestä eläisivät, kun pyryssä ja pakkasessa saavat kärsiä vilua ja nälkää. Ei, kyllä se niin on, kuinka se sallitaan!"

"Niinhän sen täytyy olla. Tee sinä Tilta valkeata takkaan, että nuo lapset saavat lämmitellä", käski emäntä toista palvelijaa.

Sannan sydämessä alkoi liikkua.

Kun valkea takassa iloisesti roihusi ja lämmitti, kun tiesi, että tämä valkea oli ensimmäinen, joka kuukausien kuluessa oli taas sytytetty lämmittämään juuri heitä, kun tässä oli vapaus takan ympärillä hyöriä ja omistaa tuota herttaista lämmintä yhtä vapaasti kuin ennen omassa mökissä, niin tuntui selittämättömältä tämän emännän hyväntahtoisuus. Olisi voinut Sanna emäntää syleillä ulkokultailematta. Useammiten oli hän tottunut siihen, että kun kylmästä tuli ja valkean ääreen pakkausi, niin sanottiin aivan orjailematta:

"Älkäähän nyt koko takkaa vallatko!"

Siihenkin oli jo ehtinyt siksi tottua, ettei enää kaikin ajoin loukkautunutkaan. Pojat tuskin ollenkaan pahoittelivat. He olivat tottuneet kohtaamaan ihmisiä yleensä yrmyisinä ja vastaamaan siihen härkäpäisyydellä. Sama koulu teki äitiin hiukan toisellaisen vaikutuksen: se uuvutti hänestä vähitellen tunteen vaatia itselleen edes välttämättömiä ihmisellisiä oikeuksia. Lapsia kun syyttömästi kolhittiin, sitä ei hän tottunut sietämään, siinä suhteessa eivät tunteet lamaunee ... ne ennemmin kiihtyivät. Mutta nyt?

Mikä merkillinen tunne saattoi tämän emännän näin sääliväisesti kohtelevaan köyhää? Oliko se Jumalan sallimasta että köyhäkin voisi elämäntoivoa säilyttää? Jumalan sallimaksi hän sitä kuvitteli.

Onhan Jumala köyhäinkin Jumala ja salli heidänkin joskus synkässä elämässään valokohtia tavata, että voisivat uskossa pysyä, kun näkevät että Jumala on aina läsnä apunsa kanssa, kun hätä on suurin.

Sanna tunsu hataran uskonsa vahvistuvan. Tuli iloiseksi ja puheliaaksi. Kielsi Mattiakin kylään menemästä ennenkuin itsensä lämmittelisi hyvin ja heitti hänelle vielä pari muutakin iloista sanaa, jota ei ollut tapahtunut pitkään aikaan.

Matti teki niin. Hän tunsu joitain saman suuntaisia tunteita kuin vaimonsakin, vaikka mahdollisesti hämälämmässä muodossa. Kumpaisenkin ajatukset pakkausivat sanoiksi tyytyväisyyttä ja ihmettelyä ilmoille tuomaan.

Emännän liikutus kasvoi, kun huomasi, miten vähäisellä uhrauksella oli saanut kurjuutta kärsivän perheen onnellisuutta tuntemaan. Se teki hyvää hänellekin. Jonkunlainen sisällinen pakotus vaati häntä panemaan ruokaa *pöydälle* ja käskemään joukon syömään.

Ei hän tullut tällä kertaa ollenkaan ajatelleeksi, että ruokavarat sen kautta vähenisivät talosta. Jos sellainen ajatus olisikin mieleen johtunut, olisi hän varmaankin sille nauranut.

Kun isäntä tuli kotiin, ei hänkään yrmynyt Nurkanperäisiä. Yötä saivat he olla talossa, vielä kappaleen seuraavaakin päivää. Sannan ei tarvinnut tällä aikaa ulkona liikkua, vaan vaatteita sai vain rauhassa korjailla sillä aikaa kun Matti ja pojat kiersivät.

Seuraavana päivänä, kun matkaan lähtivät, toivottivat he Jumalan siunausta talolle. Raskaampi oli lähtö kuin monesta muusta paikasta ja kynelet herahtivat äidin silmiin.

Hiirakko sai vain hiljaksensa astuskella, sillä ilmakin oli kaunis ja kiire ei painanut. Edessä oli taas yhtä tuntemattomat alat kuin ennenkin. Mutta sen verran kokemus oli antanut heille ennustusvoimaa, että milloin vain vähäistäkin onnellisuutta saivat nauttia, sitä heti kintereillä seurasi vastakohta. Jos

vastakohtaisuutta nyt seuraa taas samalla mitalla tuon myötäkäymisen jälkeen, jota tuossa siunatussa talossa kohdattiin, niin ... ajatteli Sanna ja taikamainen pelko sai hänet valtoihinsa, ryösti kaiken sen onnen, jota äskeisiä kohtauksia muistellessa muuten olisi saattanut tuntea.

Matti istui vakavana, kaiteella ja katseli ympäristöä. Pitkän vaitiolon perästä hän vihdoinkin rykäsi ja virkkoi:

"Ei ruvennut tämä lumppujen keräyskään kannattamaan, ettei ... ettei ... olisi tarvinnut kerjätä."

Sanna äännähti jotain ilmoittaaksensa, että hän oli kuullut puheen.

Vähän ajan kuluttua Matti taas jatkoi:

"Kyllä se on surkeata kun ei ole sallittu ihmiselle työtä niin paljoa, että saisi perheensä elätetyksi, kun parhaassa iässään pitää kerjuulla..." Jonkunlainen tyytymättömyyden leimaus välähti silmistä, samassa kun lujasti sivalsi raipalla hiirakkoa, joka kuitenkin ei paljoa aristellut. Matti rupesi ajattelemaan, että kun tällainen kovaonnilinen kerjäläinen jaksaisi olla vastoinkäymisestään yhtä välinpitämätön kuin kulunut hevuskoni, niin sitten se elämä menisi jotenkin.

Mies alkoi kadehtia hiirakkoa, ettei se ymmärrä kohtaloansa, eikä ihmisten pahuutta moittia, — ei hän ainakaan uskonut sen ymmärtävän.

IV.

Keväämpänä ehtivät Nurkanperäiset niille tienoille, jossa rautatietä rakennettiin. Matti kuulusteli ja sai työtä. Möi hevosensa kahdeksalla markalla nuijatorille, sillä sen voimat eivät enää riittäneet hiekanajoon. Perheellensä hän hyyräsi asunnoksi erään talon ränstyneen pihatuvan.

Elämäntoivo oikein hihkasi Matin rinnassa ja innolla ryhtyi hän työhön. Jotakuinkin tultiin ensi kuukausi toimeen talven mittaan kertyneillä varoilla. Se oli ilonpäivä, oikein elämän pääsiäinen perheelle, kun Matti sai ensi kerran palkkansa.

"Loppui se kitu meiltäkin", sanoi hän laskiessa rahojaan, joita oli 42 markkaa. Semmoista rahasummaa ei hänellä ollut kädessä ollut häittänsä jälkeen.

"Kyllä meidän täytyy nyt laittaa vaateita lapsillekin, kun on millä ostaa. On niin surkeata nähdä heitä tuommoisissa repaleissa", tuumaili Sanna.

"Saanko minäkin, äiti, sellaisen mekon, kuin Värttinästä on Hemmulle laitettu?" kyseli Tuppu. Hemmu oli Värttinässä paimenena ja oli sieltä saanut uuden nutun.

"Ja saanko minä äiti karttuunihameen?" tutkaili hyväillen Liinu.

"Saatte, jos isä antaa rahaa", sanoi äiti. Isä lupasi rahaa ja lapsilla oli yleinen riemu.

Hyyry maksettiin isännälle, kauppapuodissa käytiin yhdessä ostoksilla. Kahvia vehnäsen kanssa juotiin, keitettiin puuroa riisiryneistä ja syötiin.

Päivän kuluessa ei juuri paljon mistään muusta puhuttu kuin viime talvisesta kurjuudesta ja nykyisestä onnesta.

"Kun nyt tällaista ansiota riittäisi, niin olisin maar minä se mies, joka jouluun kokoaisin tuvan hinnan", sanoi Matti, kun ryynipuuroa poskeensa pisteli. Sanna otti puheeseen kiini, ruvettiin tekemään laskua ja tultiin siihen iloiseen päätökseen että varmaan on joulunaikana jonkunlainen mökin hinta säästöissä.

Matti päätteli että sinne omalle paikalle hän menee tuvan ostamaan perheellensä, kun ikään vain niin paljon rahaa saa. Vakuutti itse pysyvänsä rautatien työssä niin kauan kun sitä vain riittää.

Yhteisesti kuvittelivat, että kyllä tässä jaksaa panna kokoon tuonnempana kokolailla ... mutta nyt ei vielä kovin paljoa. Täytyyhän saada hetkisen elää vähän vapaammin, kun oli niin kauan saatu kärsiä puutetta.

Kiitollisuuden kyyneleet nousivat Sannan silmiin, kun puhuttiin näistä asioista. Jumalalta hän koetti hartaasti anteeksi anoa entisiä rikoksiansa, kun oli pahoina aikoina joskus tyytymätön ollut kohtaloonsa ja Jumalaakin vastaan nurissut. Hän oli tuntevinaan mielessään rauhoittavaa lepoa siitä että Jumala oli antanut anteeksi.

Toisinaan, kun mieli oli kiitollisena ja sen johdosta viime talviset ajat elävästi muistissa elpyivät, ilmestyi sydämeen rasittava aavistus ja pelko, että jos vieläkin täytyisi ruveta sellaista kurjuutta näkemään. Silloin hän koetti rauhoittavaa tunnetta kaikin voimin epäilyksen sijaan johtaa ja sitä kukistaa. Mutta rauha tuntui ivailten tukkeutuvan ulos jokaisesta hikireijästäkin ja jonkunlaisena savuntapaisena aineksena haihtuvan käsistä tuntemattomaan avaruuteen.

"Mutta eihän sallimus voi olla niin ankara!" hän ajatteli ja toisinaan tuskallisella äänellä virkkoi. "Kasvavathan lapsetkin isommiksi aina, että rupeavat kelpaamaan ihmisille ja sittenhän sitä menotkin vähenevät."

Toivo päästä joskus vapaaksi lasten elättämisestä, se aina paraastaan rauhoitti. Se oli varmaan tiedossa joskus tulevaisuudessa tapahtuvana. Kun vielä keitti pienen pannullisen kahvia ja särpi, niin se vaivutti jonkunlaisen rauhallisen levon helmoissa tuudittelemaan.

Kun kesä kului pitemmälle, ikävyyden kohtaukset harvenivat. Säästöjä tosin ei karttunut, sillä kuukausipalkat kuuluivat aina jokseenkin tarkoin loppuun siksi kunnes uutta rahaa saatiin. Mutta se ei erityisesti huolettanut. He olivat päättäneet jäädä kaikin tänne koko vuodeksi ja ruveta tuonnempana vasta säästämään tuvan hintaa. Köyhyyttä olivat he niin kauan kärsineet, etteivät saattaneet, eivätkä halunneet kieltää itseltänsä iloa nauttia elämästä nyt kun siihen oli tilaisuutta.

VII.

Hiekkajunan veturi vihelsi, ilmoittaen tuloansa asemalle. Työmiehet, jotka aikoivat junasta jäädä, varustivat ruokalaukut käsiinsä ollaksensa valmiit hyppäämään, sillä junaa ei ollut tapana seisauttaa työmiesten pois menoa varten, ainoastaan vauhtia hiukan hiljentää.

Junajarrutti aseman kohdalla. Veturi hirnui lyhyeen ja tiheään, ikään kuin ori, jolla on vimattu halu eteenpäin.

Ruokasäkit lentelivät vuorottain ja joukottain maahan. Jännitys salpasi miesten keskustelun, kun asettuivat kukin vaununreunalle alas hyppäämistä varten.

"Piii pii piii..." kiirehti veturi. Miehillä ei ollut aikaa valikoimaan paikkaa.

"Hop! Hoi, tulkaa pois!" Miehet alkoivat poukاهدella alas ja huutelivat toisille, jotka vielä kuhnailivat.

"Pii..." vihelsi veturi ja alkoi jouduttaa kulkuansa.

Oli jo hiukan pimeä. Miehet etsiskelivät kokkapuheita laskien ruoka-pussejaan ja muutamat jalkaansa ontuen kiroilivat sitä helvetin kiirettä, kun eivät jouda junaa senvertaa seisauttamaan, että siitä jäseniänsä loukkaamatta voisi alas astua.

"Jesus siunatkoon! kuinka siinä on käynyt?"

Huuto kuului hiukan etäämmältä ja oli niin hätäinen, että se sai kaikki miehet sinne päin juoksemaan.

"Mitä siellä on tapahtunut?" kyselivät jo matkanpäästä.

"Täällä on tapahtunut hirmuista! Nurkanperä on joutunut junan alle."

Ja vahvoin työmiehiin vaikutti sanoma kuten sähkö, yhteen ääneen rupesivat siunailemaan niinkuin lapset. He kokoontuivat tiheään ryhmään Matin ympärille.

"Kuollut!... Kuollutko on?"

Matti makasi hengetönnä. Toinen jalka oli mennyt poikki polvenalta niin, että ainoastaan jotkut sitkeät suonet sitä kiinni pitivät. Kasvot olivat pahasti ruhjottuneet ja verissä, samoin toinen käsi.

Miehet ensinnä seisoivat hämmästyksestä toimettomina ja henkeänsä pidättäen katselivat hirveätä

näkyä.

"Mutta ... Jumala armahda! onkohan se kuollut?" virkkoi joku vihdoin ja rupesi hiljaa Mattia liikuttamaan.

"Kuollut, kuollut!" huusivat useammat. "Meidän täytyy kiiruhtaa viemään häntä tuohon likimaiseen taloon", sanoi vihdoin joku. Puuhaan ryhdyttiin, hankittiin jonkunlainen lava, jonka päälle Matti varovaisesti nostettiin ja lähdettiin kantamaan.

Sannan pää oli koko päivän ollut kipeä. Iltahämärässä, kun Miinan sai nukkumaan ja toiset lapset vielä kylässä viilettivät, jäi itsekkin vuoteensyrjälle hetkeksi lepäämään. Hän makasi kasvot seinään päin ja oli juuri päässyt hortoon, kun joku tuli tupaan.

"Joko Matti tuli?" kysyi Sanna kasvojaan kääntämättä.

"Ei se vielä... Minä täällä vain." Se oli outo, vieras miehen ääni, ja Sanna nousi ylös.

"Ka, Mickelsoni. No mihinkä Matti on jäänyt?"

Mickelson rykäsi, avasi jo suunsa aikeen jotain sanoa. Mutta ei siitä sanoja tullutkaan, vaan rykäysi vielä ja sitten astui hän vähän peremmäksi, katselemaan ikkunasta.

"Tuota ... kyllä hän tulee heti."

Mutta Mickelsonin käytös näytti Sannasta niin omituiselta, ettei hän saanut oikein selvää mitä hänen piti siitä ajatteleman.

"Mutta missä hän viipyy, kun te jo olette täällä?"

Mickelson istui penkille, kynsäsi korvantaustaa ja näytti kokonaan neuvottomalta.

"Tuota ... älä nyt kovin pelästy. Matti on vähän vahingoittunut, mutta ehkäpä se siitä paranee."

Mickelsonin ääni värähteli tätä sanoessaan.

Sanna rupesi kovin epätoivoisesti kohta huutamaan ja siunaamaan.

"No missä hän on nyt? Millä tavalla vahingoittunut?"

Mickelson arveli, että hänen pitäisi jollain tavalla saada lohdutetuksi vaimoa, mutta ei hän keksinyt mielessään mitään sopivaa. Jotain kuitenkin täytyi sanoa.

"Älkää nyt kovin surko, kyllähän Jumala pitää huolen teistä."

"Eihän vain ole kuollut? Kuollutko hän on?"

"Eei, mitäs te nyt niin, ei hän kuollut ole, mutta ... kyllähän Jumala teistä huolen pitää."

Mickelson sekautui, kun näki kuinka kovaan tuskaan vaimo joutui. Hän harmistui enemmän kuin luuli, että hän oli taitamattomasti puhunut, niin että vaimo saattoi kohta ruveta aavistamaan asian oikeata laitaa. Siitä johtui, että hän rupesi lohduttelemaan Jumalan huolenpidolla, vaikka ei hän ollut tottunut siihen luottamaan omassa jätkä-elämässään. Nyt tunsu itsekkin saavansa jotain vakuutusta tekevänsä aivan oikein, kun kertoi hätäilevälle vaimolle: "Kyllähän Jumala teistä huolen pitää." Hän kertoi sitä useammankin kerran ja tunsu vaistomaisesti itsessään, että se oli ainoa keino, jolla tässä pätevästi saattoi lohduttaa epätoivoista vaimoa.

"Mutta missä Matti on, Mickelsoni? Voi, voi, te ette uskalla sanoa! Hän on kuollut ihan varmaan... Herra laupias Jumala!..."

"Älkäähän nyt sentään niin kovasti huolestuko. Lähtekää mukaani, hän on siellä talossa rautatieaseman lähellä."

"Ja missä nuo lapsetkin, kun Miina yksin jää..."

Pihalta alkoi kuulua lasten hätäisiä voivotuksia ja itkua. Samassa ne jo saapuivat tupaan, Aukusti eellimäisenä.

"Äiti, äiti, kun isä on mennyt masiinin alle!"

"Voo-o-i!"

Äidin kädet lensivät ensinnä ylös, vartalo taipui taaksepäin ja siitä äkkiä, ikään kuin suonenedon tapaamana eteenpäin kyyryyn ja kädet rupesivat taidottomasti syleilemään jalkoja. Jäsenten toimintaa ohjasi ja koko ruumista pudistutti ikään kuin sähkövirta, jonka aikana ei tahdolla ollut mitään valtaa. Äärettömän tuskan pusertamina ne tuntuivat nuo huudahdukset ja siunaamiset tulevan, joiden selvään ääntämiseen kieli ei ollut enää taipuvainen. Lasten itku herkesi ja hämmästyneinä jäivät he suu auki katselemaan äidin ruumiin koneellista väännehtimistä. Mickelsonin silmiin vääntyivät kyneleet ja hän tunsu itsensä kovin vähäpätöisen heikoksi antamaan ja löytämään vähäistäkin lohdutusta tuollaiseen tuskaan.

"Älkäähän nyt Jumalan nimessä noin..."

Mickelson astui Sannan tykö ja tarttui tämän käsivarteen.

"Voi lapseni, raukkani! Herra!..."

Sannan kieli alkoi jo paremmin taipua lausumaan selvemmin tuskallisia ajatuksiaan. Hän alkoi rientää ulos ja lapset perässä.

"Pysykää kotona te Miinan kanssa, älkää tulko!" Tämä osoitti että tuskan ensimmäinen vaikutus oli ohi mennyt, koska järki jo kykeni ohjaamaan. Käsillensä hän vielä, matkan päässä, asemaa kohden juostessaan, huitoi lapsia kohden, vaikka se pimeään tähden ei enää mitenkään olisi voinut näkyä.

"Pysykää lapset kotona, kyllä äitinne pian tulee", varoitti Mickelson lapsille, lähtiessään astumaan Sannan perään.

Asemalaiturilla makasi Matti vuoteella ja iso joukko uteliaita ja surkuttelevia ihmisiä hyöri ympärillä.

Ei hän ollutkaan kuollut, sillä talossa, johon hän onnettomuuspaikalta vietiin, saatiin hänet tainnuksistaan heräämään. Likellä asuvalle työ-insinörille toimitettiin heti asiasta tieto ja hän ryhtyi toimiin, että takaisin palaavalla junalla saataisiin teloitunut lähetetyksi sairaalaan. Mickelson ja eräs toinen työmies tarjoutuivat hyväntahtoisesti saattamaan Mattia, koska Sannan pääsy lasten tähden niin pitkään matkaan ei ollut helppoa.

Odotettiin juna. Sanna oli noutanut lapsetkin sanomaan isälle jäähyväisiä, — kenties viimeisen kerran. —

Heikko oli Matti. Niin heikko, ettei hän voinut jäsentäkään liikuttaa eikä yhtään sanaa ääneen lausua, ainoastaan hiljaa sipistä. Kipeä valitus sai toisinaan rinnasta äänen lähtemään.

Vaimoväestä ei Sanna ollut yksin, joka itki. Muut itkivät liikutettuna Sannan tuskasta ja siitä surullisesta näystä, jonka yleensä tuon turvattoman perhekunnan asema tuossa sairas-vuoteen ympärillä aiheutti.

Veturi vihelsi, juna saapui lähemmäksi, merkki annettiin ja se seisahtui. Matti kuuli ja ymmärsi, että nyt hänen tulee lähteä. Sanna alkoi lausua hyvästiä, mutta itkuksi se vain muodostui ... sanoja ei siitä syntynyt. Matin huulien hän näki liikkuvan ja kumarsi päänsä kuulemaan mitä hän sanoisi.

"Ei ... me ... saaneetkaan ... enää ... tupaa..."

Sannan hytkytys kasvoi.

"... mutta ... kyllä ... Jumala teistä ... murheen ... pitää. Hyvästi".

"Sen vuode täytyy nyt nostaa vaunuun", tuli junanjohtaja sanomaan.

Lapset vei Sanna vielä hyväilemään isää. Matin kasvot värähtelivät ja sisästä taas lähti kimeä pitkäveteinen valitusääni.

Miehiä tarttui vuoteeseen ja nostivat sen vaunuun.

"Älkää nyt kovin surko, kyllä hän siitä voi parantua. Mutta kun täräys oli niin kova, niin kyllä se miehen heikoksi panee", sanoi Mickelson Sannalle, vaunuun mennessään.

Juna kiiti pois. Ihmiset alkoivat liikkua kotiinsa.

"Surkea tapaus", sanoivat he toisilleen, "jos tuosta paraneekin, niin ei hänestä muuta tule kuin kotikuntansa ruotivaivainen."

Sanna oli vaipunut maahan ja vaimoja kokoutui ympärille. Miina itki parاهدellen.

"Ettehän purista sitä lasta liiksi kun noin parahtelee", sanoi joku. Toinen ryhtyi hellittämään Sannan

kättä lapsen ympäriltä. Äiti nousi itse ylös lapsen kanssa ja tuli enemmän tajullensa, kun häntä huomautettiin, sekä rupesi hyväilemään Miinaa. Akat osoittivat myötätuntoisuuttaan pitemmällekin, joku tarjoutui kantamaan Miinaa, kun äiti niin heikolta näytti, toinen tahtoi taluttaa Tuppua ja yleensä puhuivat he Sannalle osanotolla ja lohduttaen.

Sanna tunsu tämän johdosta hiukan helpottavan. Mutta kerjäläiselämä ja sen tuskallisimmat varjopuolet tunkeutuivat mieleen vastustamattomalla voimalla.

VIII.

Sanna astui insinörin kamariin. Häntä pelotti, henkeä salpasi, kun toivo ja pelko sydämessä taistelivat.

"Vai niin." Insinööri kääntyi kirjoituspöytänsä luota Sannan puoleen:
"Mitä teillä nyt olisi sanottavaa?" Insinööri katseli ystävällisesti Sannaa, nojasi toista kyynärpäätänsä pöydänreunaan ja hiveli käsiään.

Sanna notkisti polviaan, kun insinörimille puhumaan rupesi.

"Se minun mieheni ... kun sen niin huonosti kävi."

"Ahaa, te olette tuon miehen vaimo, joka joutui santajunan alle. Se oli ikävä tapaus, hyvin ikävä. Mutta mitä teillä oli aikomus tästä minulle puhua?"

Insinörin hyväntahtoisuus rohkaisi pelkäävää vaimoa niin paljon, että hän osasi ruveta selvittämään.

"Niin ... minä tuln puhumaan herra Insinörimille, kun miehet sanoivat, että valtio antaa aina palkintoa, kun valtion työssä vahinkoa tapahtuu. Niin minä ajattelin tulla kysymään herra Insinörimiltä että saako sitä. Me olemme niin kovin köyhässä tilassa, kun on viisi lasta, eikä kotoakaan..."

"Hjaa. Kyllä se oli ikävä vahinko. Mutta ei valtio maksa siitä mitään korvausta, koska se ei tapahtunut työssä. Ainoastaan työssä tapahtuneista onnettomuuksista maksaa valtio. Mutta katsokaas, tämä oli vain rautatieonnettomuus."

"Eikö siitä annettaisi edes vähän?"

"Ei. Nähkääs, ei valtio voi vastata siitä, jos joku huolettomuudessaan itsensä junan-alle heittää."

"Mutta ei Matti huolettomuudessaan... Toiset miehet sanoivat, että jos juna olisi seisahtunut, niin että siitä olisi ehtinyt maahan päästä, niin ei Matti olisi joutunut junan alle."

"Kuulkaapa, se on koneenkuljettajan syy. Ja entäpä, jos eivät miehet vaatineetkaan seisauttamaan? Ne useinkin luottavat jalkajäntereittensä pontevuuteen ja hyppäämisen onnistumiseen."

"Kyllä ne olivat pyytäneet seisauttamaan, mutta..."

"Jaa, jaa, asia on kuitenkin se, että minä en voi tässä asiassa mitään sen suuntaista teidän hyväksenne tehdä. Vaan kuinka, rupeaako miehenne paranemaan?"

"Jumala sen tietää. Kuulutaan leikatun jalka reidestä ja toinen käsikin on poikki."

Insinööri katseli ajatuksissaan eteensä ja heilutti jalkaansa toisen polven päällä.

"Surkea tapaus, kyllä minä sen myönnän. Mutta niinkuin jo sanoin, valtio ei sitä varmaankan ota korvataksensa. Onko teillä muuta asiaa?"

"Eihän minulla muuta..."

Hyvästellen lähti hän pois, toiveiden turhiin rauettua.

Ei hän nyt itkenyt. Hänen tunteensa olivat kankeassa tilassa. Kyllä ihmiset olivat hänelle uskotelleet, että valtio on velvollinen korvaamaan vahingon, joka sen työssä tapahtuu. Mutta hän ei ollut sitä oikein uskonut. Sehän olisi ollut heille onni. Nyt oli hän kuullut insinörimiltä, että syy onnettomuuteen oli siinä, ettei oltu tehty sopimusta junankuljettajain kanssa sen seisauttamisesta.

Niin, siinäpä se. Onnettomuudella on aina syynsä! —

Muutamia viikkoja viipyi Sanna lapsineen vielä näillä paikoin. Sai toisinaan tietoja Matistakin, mutta eivät ne lohdullisia olleet. "Jos paraneekin, niin kurja ruotivaivainen tulee", sanottiin. Ensin Sanna ihastui tuosta paranemisesta, mutta rupesi jälestäpäin ajattelemaan: "Kuolema taitaisi parempi olla."

Päivät pääksytysten hän itki, itki niin, että huonot silmät alkoivat käydä verisiksi ja pakottaa. Mutta kyynleet loppuivat vihdoinkin ja hän tapasi toisinaan itsensä pitkät ajat yhteen kohti tuijottamassa, jolloin ajatukset aina ensin olivat liikkuneet kohtalon kovuutta tutkien, mutta sitten pysähtyneet. Kun havahtui, tuntui se raskaasta unesta heräämiseltä, jonka painavaa valtaa ei tuntenut voivansa itsestään poistaa. Tajun herätessä ei aina heti huomannut mikä asia oikeastaan mieltä painoi ... lopulta sen jo tiesi ulkoapäinkin, kun ei ajatuksissa muuta yleensä liikkunutkaan, kuin kohtalo.

"Herra armahda! ... kun vielä pitää kuudes tulla tähän kurjuuteen ... ihmisten kirottavaksi!..." Se hänen tuskansa korkeimmilleen sai. Ei ollut edes yhtään sellaista ystävää, jolle sydämensä olisi avannut lohdutusta saadakseen. Matin teloittumisesta ja siitä seuraavasta koko perheen kurjuudesta hän kyllä saattoi puhua ja kohtaloansa valittaa. Mutta tämä tieto kukkuroitsi hänen mittansa ylitsevuotavaksi. Jos olisikin uskaltanut jollekin ihmiselle puhua... Mutta ihmiset eivät tässä enää voi lohduttaa... Ne vain hämmästyneinä rupeavat kurjuutta voivottelemaan ja takanapäin panettelemaan, niinkuin niiden tapa on, kun köyhille lapsia tulee.

Kun muisteli kuluneen kesän onnellista aikaa, niin se toi mieleen vain katkerampia aineksia ja rupesi näyttämään siltä, kuin tämä aika olisi ollut paratiisin elämää, jossa hänenkin kaltaisensa ihmisen on sallittu kerran käydä, tullakseen takaisin helvettiin piinattavaksi.

Kesän kuluessa olivat he Matin kanssa toisinaan lausuneet varmana toivona, ettei ainakaan lähimmässä tulevaisuudessa enää tarvitsisi muiden ihmisten armoleipään turvautua.

Nyt tunsivat Sanna sitä tarvitsevänsä aina.

Hänelle tuli polttava ikävä kotikylään. Muisti kotipuolen väkeä, muisti miten ne armahtivat ja ruokaa antoivat silloin kun palo tapahtui. Kyllä muisto siitä karvasteli, kuinka kovin heitä siihen aikaan oli kohdeltu, kun matkaan lähtivät. Mutta ei se kyennyt kukistamaan toista. Hän uskoi, piti sen ihan varmana, että nyt, kun ei enään ollut Mattiakaan turvana, ne hartaalla osanottavaisuudella häntä kohtelisivat, nuo tutut oman kylän ihmiset, joiden parissa oli aina lapsuudestaan asti elänyt.

Hän sai jostain huonot vankkurit, asetti Tupun ja Miinan niihin, tarttui vetoaisaan ja rupesi vetämään kotipuoleen. Hemmu, Aukusti ja Liinu juoksivat edellä ja perässä, väliin auttoivat äitiä vetämisessä. Tiet olivat rapaiset, ilmat sateiset, kulku vaikea ja vankkurien veto hankalaa.

Kotikylään joukko kuitenkin vihdoinkin saapui ja Korvisen pihaan kulkunsa ohjasi.

"No kuinkas nyt", puhutteli emäntä painolla, "kun niin kovat kohtalot ovat kautta käyneet?"

Sanna ei voinut puhua vähään aikaan. Vihdoinkin kuin kieli tottelemaan rupesi, virkkoi:

"Tässähän sitä ... täytyy mennä."

"Jopahan... Raskaasti se Jumalan kaikkivaltias käsi koettelee muutamia." Emäntä huokasi ja pyyhkäsi kyyneliä silmäkuopistaan.

"Vai on se tännekin jo ehtinyt tieto siitä", sanoi Sanna.

"On se. Mutta ei suinkaan Matti kuollut ole vielä?"

"Ei hän kuollut ole, mutta kovin kuuluu olevan huono."

"Sen toki tietääkin."

"Reidestä on jalka sahattu poikki."

"Hyvä Isä sentään!"

Oltiin vai. Emäntä katseli yhteen kohti, ja kuvitteli mielessään tapausta.

"Kas, kuinka tuo Miinakin on jo kasvanut", tuli emäntä vähän ajan päästä puhelemaan ja pisti sokeripalasen tälle käteen.

"Taati", käski äiti.

Miina nosti kättänsä.

"Hyvä lapsi Miina onkin."

Tuppu tepasteli ääressä sokeria mielitellen.

"Tuppu näkyy kanssa kasvaneen jo oikein aika mieheksi. Osaatko kättä paiskata?" Emäntä kohotti kättä. Tuppu ensinnä äimäili, mutta äidin kehoitettua meni ja läiskäytti. Emäntä kehui Tuppuakin hyvin opetetuksi ja haki hänellekin sokerimurusen.

"Kun tuo pienin edes sinulta kuolisi", sanoi taas emäntä vakavan näköisenä.

Sannan sydäntä viilsi kipeästi ja suusta pakkausi tulemaan tunnustus, että sydämen alla vielä yksi kasvaa. Mutta ei sitä tullut sanotuksi. Kyyneliä vain pyyhkäsi silmistään ja huokasi: "Niin", ja nieli alas karvaan palan.

"Minnekä te nyt täällä pääsisitte asumaan?" päivitteli emäntä.

"Ei tiedä ... saaneeko missään."

"Kyllähän se on paha, kun noita lapsia on niin monta. Mutta saaneehan jossain. Olkaahan nyt tässä edes huomiseen saakka."

Se lohdutti Sannaa.

IX.

Nurkanperäisten kohtalo säälisti muutamia isäntiä niin paljon, että kutsuivat kokoon muitakin päivittelemään mitä olisi heidän hyväksensä tehtävä. Useat lausuivat kokouksessa tylyjä sanoja ja arvelivat, että asia olisi kunnan yleisen vaivashoidon autettava, eikä yksityisen kyläkunnan. Lopulta tultiin kuitenkin siihen, että ostettiin eräs hylkymökki, kun eivät missään saaneet vakinaista kortteeria. Elatuksesta saisi Sanna itse huolta pitää ja turvautua vaivashoittoon, jos ei muuten toimeen tulisi.

Niin sai Sanna lapsinensa päänsuojaa, leivästä koettaisi itse pitää huolta.

Hänellä oli vielä vähän rahoja, kun rautatieltä tuli ja niillä rupesi hän kaupustelemaan. Liinu, Tuppu ja Miina saivat päivät pääksytysten olla mökissä, omissa hoteissaan, kun äiti kierteli kaupoillaan. Vanhemmat pojat olivat saaneet lähteä kerjuulle muihin pitäjiin. Matista tuli väliin tietoja, että hän alkoi parantua.

Kevättalvella, kun Sannan kulku alkoi yhä raskaammaksi käydä, kävi eläminenkin yhä hankalammaksi ja hän päätti turvautua vaivaisapuun.

Pekkolainen oli tähän aikaan vaivashoitokunnass ja Sanna kuului hänen piiriinsä. Siis hänen luoksensa oli mentävä asiansa esittämään.

Kovalta tuntui. Sydän pani vastaan, mutta puute pakotti ja voitti. Kohta oli hän joutuva makuulle. Täytyi koettaa edes leipää hankkia lapsille ... vettä he kyllä itse saisivat särpimeksensä.

Vielä Pekkolan porstuassa hän aprikoitsi... Ei hän ollut talossa käynyt pitkään aikaan. Ei köyhillä ollut tapana siellä käydä kuin viimeisessä hädässä.

"Lienevätkin panneet Pekkolaisen hoitokuntaan juuri sitä varten, ettei hän ainakaan liiaksi köyhiä armahda", ajatteli Sanna. Mutta hän rohkaisi itseään ja meni tupaan. Siellä ei ollut muita kuin toisella kymmenellä oleva palvelustyttö. Kamarin ovi oli auki ja sieltä kuului kovaäänistä miesten puhetta.

"Kun tarkoitus on näin hyvä, niin voitte te hyvinkin kirjoittaa tuohon listalleni 10 markkaa", kuuli Sanna jonkun sanovan innokkaasti.

"Hä hä hä hää!" nauroi Pekkolainen, "oikeinko siihen sitte pitää panna sen mukaan mitä kukin voi? hä hää..."

Kuului siltä, että kerääjä oli osannut kutkutella Pekkolaisen itserakkautta.

"Kirjoita nyt sitten kaksikymmentä! Vai piisaako se?"

"Sehän onkin jotain se! Mutta sellaisten, jotka asian tärkeyden käsittävät ja joilla on varoja, pitääkin uhrata yleishyödyllisiin tarkoituksiin."

"Eipähän pakkoa ole! Mutta kun antaa, niin antaa. Ei tuohon viitsi nimeänsäkään tuhrata muutaman pennin tähden, kun asia sanomakirjallisuudessakin julaistaan. Kirjoita nyt selvästi: Nestori Pekkola, Kunnallislautakunnan jäsen... No mitä nyt?" Kysymys koski tyttöä, joka häntä tuli tupaan kutsumaan. Itsekseen tyytymättömästi muristen, kun oli tultu häiritsemään, meni Pekkola tupaan.

"Mitä sillä Sannalla nyt?" hän kysyi seisahtuen keskilattialle itseänsä keikistellen ja suu ivahymyssä.

Sanna arveli että tuo lapsiton pohatta ivailee hänen raskaana oloaan, ja huokasi.

"Tulin tänne katsomaan", sanoi hän sitten, "eikö isäntä meillekin puolustaisi vähän vaivaisapua?" Hän rupesi henkeänsä pidätellen vastausta odottamaan, samalla kun Pekkola häntä pitkään kulmainsa alta katseli.

"Jaa", pani viime mainittu vihdoinkin pitkään, kiikautti toista polveaan ja lähti huoneenperälle kävelemään. Palasi sieltä taas puolilattiaan:

"Tuota ... se miehesi kerran mulle tässä niin leveili, etten tiedä, josko välitän teistä mitään", hän sanoi. Pyörähti taas ja meni perä-ikkunasta katselemaan.

"Koska J—lan tähden?"

Vastaamatta Sannan kysymykseen, jatkoi Pekkola ikkunasta katsellen:

"Niitä elätettäviä karttuu vaivaihoidon niskoille niin, että lopuksi ei tässä saa muuta kuin riihestäpäin ajaa viljansa vaivaismakasiinille laiskain elättämistä varten."

Sanna ei jaksanut puhua mitään. Kuumat kyynelkäärätkin alkoivat ripistä poskille.

"Rupeaako se Masa paranemaan?"

"Niinpä se kuuluu."

"Sekin", jatkoi Pekkola, "kun ei viitsinyt työtä tehdä täällä, laiskuuksissaan lähti maita mantereita ratuamaan ja rautatielle isoja palkkoja saamaan. Mutta omaan pitäjään sitä sitten on raja kun ruodin paikkaa ruvetaan kuulustamaan. Kerjäämällähän te siihenkin asti elitte ja nythän sinä olet tehnyt kauppaa kuin hantesmanni. Tottapa jotain on kasautunutkin?"

Isännän suu oli hymyssä kun hän kääntyi Sannaan. Sanna katsahti Pekkolaisen silmiin ja huomasi niiden tirkuttamisesta, että hän oli juovuksissa.

Pekkola astui likemmäksi.

"Valtiolta sinä saisit elatusta pyytää", sanoi hän ikään kuin jonkunlaisella harrastuksella. "Valtion työssä Masa teloittui, niin valtio elättäköönkin!"

"Kukapas niitä köyhän asioita sitten valvoisi, haukutaan vain kaikkialla, mihin puutteinensa kääntyy."

"Haukutaan", matki Pekkola, "haukkumiseksi se aina otetaan, jos joku sanoo asian julki ja halki. Ja kuulepas, tuota, Sanna, kyllä sellaisen täytyy kärsiä edes puhuttavan, joka ei muualta jaksa elää kuin vaivaihoidosta, ei sitä sovi paheksuakaan."

"Kyllä sen näkee että te olette pirua kovempi, niin että ennen sitä kuolee nälkään ristissä käsin ja hammasta purren, kuin tuollaisilta enää pyytäkään!" purkautti Sanna suunniltaan raivossa.

"Kun tuollaisia pannaan köyhäinhoitokuntaan, niin ei sillä muuta tarkoiteta kuin sitä, että köyhät kuolisivat nälkään, pois rikasten vaivana olemasta! Mitähän se hyvä Jumala tarkoitti sillä, kun se köyhiä loi rikasten rasitukseksi, kun ei se luonut vain rikkaita ja sellaisia kun Pekkolaikin, suurilla perinnöillä elämään..."

"Älä motkota, sen vietävä!" Pekkola tömistä jalkoja ja osoitteli mennäksensä Sannan kimppuun.

Mutta Sanna ei odotellut, vaan kiirehti ulos jatkaen haukkumistaan:

"Motkotan minä!" hän huusi, "et kuitenkaan lyödä uskalla hävytön! Kyllä minä pääsen muidenkin hoitomiesten luo ja tiedän varmaan ettei yksikään muu kiellä minulta apua!... Ootko nyt ollut hiljan kirkkoväärtin vaalis, että pääsisit kirkon viiniä juomaan? Et ikänä sinä siihen pääse, älä luulekaan, ei pitäjäläiset niin hulluja ole! Osta vain rommia isävainajas rahoilla ja särvi kaapin oven takana, kyllä kestä!"

Sanna meni kaiken jaksonsa mukaan ja purki sydäntänsä.

X.

Eräänä päivänä levisi kylässä tieto että Nurkanperän Sanna oli synnyttänyt kaksi tyttöä. Tieto sai useat hämmästyksestä siunaamaan. Kovatkin sydämet emäntäväen piireissä heltyivät. Useat panivat juustoa, leipää ja jotkut lihaakin, sekä leiliin maitotilkan ja lähtivät katsomaan.

Kun emännät tulivat, tapasivat he hänen pahnoilla makaamassa, kaksoiset käsivarrella, leipäpalanen ja vesikuppi sängyn vieressä. Tuppu ja Liinu itkivät päivät pääksytysten ja koettivat holhota Miinaa, söivät suolaan kastettua leipää ja särpivät vettä. Oli siellä ollut apuna eräs köyhä akka, mutta ei hänelläkään ollut mitään ravinnollista antaa.

"Kuinka ovat koreat tytöt", ihmettelivät emännät, kun katselivat lapsia.

Sanna alkoi voimistua, kun sai ravintoa, ja lasten itku taukosi äidin voimistumisen kanssa yhden rinnan.

"Olis noita lapsia jo ollut teillä muutenkin", sanoivat muutamat.

"Olishan niitä ... mutta eipä se olekaan ihmisten vallassa, kuinka monta niitä kullekin —"

"Kun Jumala korjaisi pois!"

Sanna tunsi, kuinka hartaasti hänen oma sydämensä samaa toivoi, mutta ei hän itse sitä uskaltanut ihmisten kuultaville lausua. Hartaasti vain sydämessään Jumalaa rukoili lapsia luoksensa korjaamaan, pois kurjuudesta.

Ensin olivat lapset terveet, mutta alkoivat viikon kuluttua kääntyä rituisemmiksi. Äiti ei saanut lepoa yöllä ei päivällä. Emäntäin tuomiset oli pian syötynä ja sitten tuli nälkä.

Kamalan kolkkoa oli elämä, synkeä, toivoton tulevaisuus. Leivästä koettivat huoltaa pitää Liinu ja Tuppu, mutta sairasta äitiä eivät karkeat kerjupalat virvoittaneet.

Hemmusta ja Aukustista ei ollut tietoa.

"Taivaallinen isä!" huokasi äiti toisinaan sydämen tuskalla, "vaaditko minua lasteni kasvatuksesta tilinteolle?"

Jo rupesi äiti taas sängyn omaksi joutumaan, ainoastaan suurimmalla ponnistuksella kykeni vielä ylhäällä olemaan ja lapsiansa hoitelemaan.

Eräänä päivänä hän väsyneenä oli laskeutunut kaksoisten viereen sängyn laidalle. Ajatteli siinä lastensa kohtaloa. Yhä selvemmäksi alkoi hänelle käydä, että jos ei lapsista pian edes toinen kuole, kärsimykset ja vaivat hänet itsensä pian sortavat.

Ja jos elämään jäävät lapset!?

Se ajatus painoi. Hän tiesi että ne tulisivat huutokaupalla myötäväksi vähimmän vaativalle. Mielikuvituksiin ilmestyi oikein selvänä, miten hän itse kylmänä ruumiina makaa jonain päivänä tuossa vuoteella ja lapset ympärillä itkevät ... eikä hän sitä enää kuule ... henkisilmillään vain saa katsella, miten ne ensin joku korjaa huostaansa, maksua vastaan viedäkseen kunnantuvalla huutokauppaan. Ja miten ihmiset siellä sanovat että ei sekään pari muuta kyennyt kuin lapsia laittamaan kunnan niskoille. Hän ajatteli sitäkin kuinka vastahakoisia olivat olleet kummeiksi tulemaan kaksoisille, Korvisen ja Karttulan haltijat. Eivät ne juuri sitä sanoneet, etteivät he tule, mutta Sanna oli vakuutettu, että he olisivat mieluisasti suoneet kunnian muille. Tuskaan hän joutui, kun ajatteli sitä, miksi heille sallittiin niin paljon lapsia, kun ei ollut keinoja millä niitä elättää.

... Ja kun Matti tulee vielä kotiin, niin eläminen käy yhä tukalammaksi, kun en pääse lapsilta edes kerjuulle.

"Hyvä Jumala riennä jo apusi kanssa ja korjaa kaikkivaltiaasen huomaasi nuo viattomat raukat tästä kurjuudesta!" hän huokasi lapsia katsellen. Joku kuului oven takana napailevan sisään tullakseen. Sanna nousi istumaan sängyn reunalle. Päätä huimasi niin kovin, että täytyi kumartaa alas eteenpäin ja koettaa käsin puserrella ja vilvoittaa.

Ovesta tultiin. Sanna näki sormiensa lomitse ja päästi tuskallisen valituksen, samassa vaipuen ryysyille, joita oli sängyssä tyynyjen asemasta.

Se oli Matti. Tuli kainalosauvoihin nojaten kuihtuneena ja vaaleana sisään. Ainoastaan lyhyt tynkä oli

jällellä tuota kovanonnen jalkaa.

Oven luoksi Matti ensin seisomaan jäi, hänen täytyi jäädä, sillä sydämen ankara telmintä teki puujaloilla seisomisen vaapperaksi. Sitten astui vuoteen luo, sai tuolin ja istui tuijottaen kaksoisiin.

"Tuollaisenako sinä palaat", itki vaimo ja koetti nousta kättelemään. Matti ei voinut puhua, kyynelten ripinä poskia pitkin ja hytkytys ilmaisivat hänen tunteittensa laatua. Saatuaan liikutustaan hiukan hillityksi, lähti hän kompuroimaan, istahti vuoteenlaidalle lapsia yhä katsellen.

"Niin, siinä ne ovat", sanoi Sanna.

"Viattomat lapsiraukat", huokasi Matti vihdoin, "pitäneekö teidänkin ruveta elämään tässä kurjuuden ja murheen laaksossa."

"Missä ovat toiset lapset?" kysyi Matti.

"Kerjuulla ovat jo olleet monta viikkoa tiellä tietämättömällä Hemmu ja Aukusti, Liinun ja Tupun lähetin äsken kylään pyytämään leipää ja Miinaa kulettavat vankureilla muassaan."

* * * * *

"Jo vihdoinkin ehti Jumala apunsa kanssa ... kutsui pois luoksensa kaksoiset Nurkanperästä", sanottiin eräänä päivänä kylässä. Kaksi päivää oli väliä niiden kuolemalla, yhteen arkkuun ne pantiin ja laskettiin hautaan. Useita muitakin, erittäinkin lapsia, haudattiin samalla kertaa. Kaikkein omaiset itkivät haudoilla, niin muiden kuin Nurkanperänkin lasten. Muut itkivät kaipuusta ja kapinoitsivat kuolemata vastaan, kun se ankaralla kädellään oli pois pyyhkäissyt heiltä heidän rakkaitansa. Nurkanperäiset eivät kuolemata nuhdelleet, vaan kiitollisuutta tunsivat syvää, harrasta, sydämellistä siitä että kuolema oli pelastanut lapset.

Erittäinkin äiti itki, kun ajatteli sitä, kuinka monipuolisesta kurjuudesta lapset olivat pelastuneet ... "iäiseen iloon Jumalan luokse".

Kotiin palasivat he haudalta, syömään kuivan maahanpanijais-ateriansa ihmisten antipaloista.

Samana päivänä tuli eräs isäntä sanomaan Matille, että ruodinpaikka olis avoinna ja jos Matti haluaisi, niin hänet pantaisiin siihen.

Kova oli Matilla taistelu itsensä kanssa, ennenkuin saattoi isännälle mitään vastata.

"Etkö tahdo mennä ruotiin?" kysyi isäntä suu hieman kummastusta osoittavassa hymyssä, kun ei Matilta ruvennut vastausta tulemaan.

"Niin ... kyllähän minä tulen jos vain otetaan. Mikäpä tässä muukaan."

"Minun mielestäni saat olla kiitollinen, että pääset, taitaa muuten eläminen käydä hyvinkin raskaaksi", arveli isäntä.

"Kyllähän se niin on."

Pois mennessään oli isäntä kuitenkin vakuutettu siitä, että Matti oli vastahakoinen. Hän oli luullut ilosanomaa vievänsä!

"Vielä on ylpeyttä Matissa", hän kotonansa kertoi ja muut ihmettelivät, ettei se jo ollut rapissut.

Mutta Matti taisteli sinä päivänä itsekkäisyytensä kanssa ratkaisevan taistelun.

"Ei minulla enää ole valikoiman varaa", sanoi hän vaimollensa, sitten kun oli päättänyt ottaa tarjouksen vastaan, ja näytti sitä sanoessaan verrattain tyytyväiseltä.

"Niinpä taitaa olla", huokasi Sanna tuntien lohdutusta siitä, että näki Matin alistuvan kohtaloonsa. Vaan itsessään hän tunsu, ettei hän voisi vielä astua ruotiin, vaikka hänelle paikka tarjolla olisikin.

"Mutta sinä ja nuo?..." virkkoi Matti taas vähän ajan kuluttua ja katsahti lapsiin, Liinuun, joka hiljaisena ja surkastuneena istui ristissäkäsin takkakivellä, ja katseli Tupppua sekä Miinaa, jotka lattialla huolista vapaana pienillä kivillä leikkivät.

"Eihän siinä", vastasi Sanna vitkaan, "muu auta, kuin Jumalaan turvata, joka luonutkin on, niin tottahan huolen pitää ja antaa voimia kitua kestäväksi siksi kun..."

"Siksi kun kuolema katkaisee köyhän ristinalaisen elämän", päätti

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus,

or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and

donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.